

ILANDSBYLIV

TIDSSKRIFT FOR
CAMPHILL-LANDSBYENE
I NORGE

NR. 8 • VÅREN/SOMMEREN 2006

40
FØRTI ÅR MED CAMPHILL I NORGE

Landsbyliv

er et forum for mennesker som lever, arbeider og er engasjert i Camphill – landsbylivet i Norge. Tidsskriftet vil være "et vindu i verden" for interne og eksterne aktører. Det skal berike miljø, kommunikasjon og livskvalitet. Landsbyliv kommer ut fire ganger i året.

Redaksjonsgruppen består av:

Jan Bang (ansv. for denne utg.)

Dag Balavoine

Nils Langeland

Richard Monsen

Landsbystiftelsen består av:

- Vidaråsen, 3158 Andebu
Tel: 33 44 41 00
- Jøssåsen, 7550 Hommelvik
Tel: 73 97 12 22
- Vallersund, 7167 Vallersund
Tel: 72 52 70 80
- Hogganvik, 5583 Vikedal
Tel: 52 76 01 11
- Kristoffertunet, Hans Collins Vei 5
7053 Ranheim. Tel: 73 82 68 50
- Corona, Rotvoll Allé 1, 7053 Ranheim
Tel: 73 84 76 00
- Solborg, 3520 Jevnaker
Tel: 32 13 24 80

Landsbystiftelsens formål er å understøtte sosiale samarbeids- og livsformer utgått fra Rudolf Steiners tredelte samfunnsbilde, slik disse er forsøkt virkeliggjort i andre Camphill-steder grunnlagt av legen Karl König, og hvor den sosiale grunnlov forsøkes gjennomført.

De holdninger og synspunkter som er trykket i artikler i Landsbyliv, er uttrykk for forfatternes egne tanker og holdninger og ikke nødvendigvis redaksjonens synspunkter.

Org. Nr. 954 475 492
Bankkonto nr. 1254 05 18562
ISSN 1504-0720

Epost: jmbang@start.no
Webside: www.camphill.no

Abonnement kr. 250,-

Distribusjons adresse:

Solborg Landsby, 3520 Jevnaker
Tel: 32 13 34 56

FORSIDEN: Monica Weiby.
Foto: Borgny Berglund.

Leder

Landsbyimpulsen 40 år i Norge

Når vi mennesker runder førti, er det en anledning til et tilbakeblikk: Hva har jeg opplevd? Hva har jeg gjennomgått? Hva har jeg oppnådd? Hva har jeg lært? Har jeg holdt meg til mine målsetninger og idealer? Hvordan går livet videre? Er jeg virkelig blitt det mennesket jeg ville bli? For noen kan dette føre inn i en 40 års krise.

Camphill Landsbystiftelse er også et eget, levende vesen. Vi er noe mer enn en tilfeldig samling av individer. Hvis vi i Camphill landsbyene i Norge stiller oss disse viktige spørsmålene, vil vi da våkne opp til at vi egentlig befinner oss i en 40 års krise? Og i tilfelle, hvordan håndterer vi den? Har vi oppnådd å bli den impulsen vi har arbeidet og levd for? Moses vandret i ørkenen med sitt folk i 40 år før de kom til "det lovede land". Hva er i så tilfelle Camphill landsbyenes lovede land? Eller har det bare vært en ørkenvandring i 40 år?

Denne utgaven av Landsbyliv gir noen personlige tilbakeblikk, erindringer fra den første helgen på Vidaråsen, da fire mennesker sov på gulvet i et forfallent hus, de første dagene på Hogganvik og hvordan Vallersund begynte sitt liv ute i skjærgården. Vi bringer også noen tanker om fremtiden og de utfordringer vi står overfor. Men vi skal ikke miste oss selv i nostalgisk mimring over tiden som er gått. Det er en fare i å bli lokket inn i en romantisk stemning over hvor fint det var å være pionerer, hvor gyllen "vår barndom" var. Landsbyliv ser også fremover og bringer våre lesere en lang artikkel om en ny impuls for ungdom. Vi prøver også å provosere litt med spørsmål. Hvordan skal vi gå videre? Takler vi de forandringene som tiden og samfunnet bringer oss?

Det er flere nye prosjekter på vei, skoleimpulsen er bare en av dem. Seminarsenteret på Solborg blir mer etablert, nå tilbyr de flere forskjellige typer oppholdsmuligheter. Landsbystiftelsens byggegruppe er i skrivende stund i Russland og bygger videre der. Landsbyliv ser utover Norges grenser, og dere kan lese om hvordan en ny landsby i Tsjekia i dag utvikler seg og om en impuls for å redde barn i en krigssone i Tsjetsjenia.

Vi håper at det vil oppstå spørsmål blant våre lesere, og lanserer en ny spalte, et initiativ fra vår pårørenderepresentant i redaksjonen. Et nytt moteord fra dataverdenen er å være "interaktivt". Vi vil også gjerne være interaktive og utfordrer dere lesere til å ta kontakt, send oss et brev, skriv oss en e-postmelding, slå på tråden. Les mer om dette på side 34.

Da håper vi at denne utgaven av LANDSBYLIV vil vise våre lesere at det ikke bare har vært en formålsløs ørkenvandring i 40 år, men at det finnes et lovet land også for Camphill-landsbyene i Norge. ■ ■ ■

Redaksjonen

Innhold

NYHETER

NYTT FRA LANDSBYENE	S	5
NYTT FRA LANDSBYSKOLEN	S	6
NYTT FRA HELSEPEDAGOGIKKEN	S	10
NYTT FRA LANDSBYSTIFTELSEN	S	12
GLIMT FRA VERDEN	S	15

KRONIKKER

EN ØVELSE FOR SOSIAL KUNST	S	18
----------------------------	---	----

FOKUS: FØRTI ÅR MED CAMPHILL I NORGE

CAMPHILL I PINSENS TEGN	S	19
FREMTIDEN FOR LANDSBYSTIFTELSEN	S	21
EN FREMTID FOR VIDARÅSEN LANDSBY?	S	22
LANDSBYBEVEGELSEN KOMMER TIL NORGE OG TIL TRØNDELAG	S	23
HOGGANVIK LANDSBY – BEGYNNELSEN OG FØRSTE ÅR	S	30
NU VET JEG HVA VI SKAL GJØRE – VI SKAL LAGE EN LANDSBY	S	32

FASTE SPALTER

BEGIVENHETER	S	34
DEBATT	S	35
SKOLERINGSVEIEN	S	36
LANDSBRUKSLIV	S	37
BRODER DYR	S	40
BOKANMELDELSER	S	41

Pinse

Maleri fra Kristofferhallen
på Vidaråsen.

Som vi har sett: mange synlige og skjulte tråder leder frem til den skjebneveven som til slutt dannet mønsteret: Vidaråsen Landsby. Så var det hele endelig i gang. Vi lar Phyllis fortelle:

– Juni 1966. Kvartetten Margit, Trygve Thornes, Ivan og jeg feiret pinse sammen på Bakke gård. Vi nedla to slags grunnsteiner: den første var en bibelaften på selve pinse-aften, en enkel høytidelig og alvorlig begynnelse på landsbyens åndelige liv, den andre var da Trygve satte seg på traktoren dagen etter og pløyde de første furene i jorden. Vårt daglige liv med hendene i jorden og vår bevissthet om himmelen og alt som strømmer ned til oss derfra, var grunnlaget.

Da spilte det mindre rolle at huset ennå var uten møbler; vi sov på gulvet og spiste ute på gressplenen i solen.

En måned etter flyttet Ivan og jeg for alvor ned til Bakke gård som pionerer for å bygge opp en riktig Camphill-landsby slik vi hadde opplevet det i Botton og i Newton Dee sommeren før.

Margit skulle fortsette enda en tid som lege ved et indremedisinsk sykehus for å ta lisens til å praktisere i Norge og for å tjene litt penger til stedet. Vi tre andre, Trygve, Ivan og jeg, skulle begynne å dyrke grønnsakshagen og ta fatt på ombyggingen av Bakke hus og Smestad mens vi ventet på de første landsbyboerne. Livet var

enkelt med vann fra brønnen og utedo. En gammel vedovn på kjøkkenet og et værbitte bord og to benker som vi fant ute var hele møbleringen.

Til stuen fant vi to gebrekkelige stoler på loftet. Alt var gøy og spennende, og vi gledet oss til Margits ukentlige besøk. Da holdt vi bibelafeten og studerte antroposofi sammen og la planer for fremtiden. Vi mestret alt det praktiske, men vi måtte lære mye, og bare Margit hadde erfaring og kunnskaper om en Camphill-landsby.

Ja, det var en spennende sommer. Trygve og Ivan stelte gården.

Sammen med Trygves to døtre, Astrid og Unni, tok jeg husarbeidet. Vi vasket klærne for hånd, skylte i en kum bak huset og hengte det til tørk i skogen. Så kom en snekker fra nabolaget og begynte å bygge om Sme-stad, og da måtte alle bo på Bakke hus. Og i helgene var Margit med.

Mesteparten av møblene våre fra Nadderud lagret vi ute i det gamle vognskjulet, men snart ble det omgjort til snekkerverksted for Ivan. Ennå manglet vi landsbyboere, men etter hvert kom tidligere elever fra Hestafivel helsepedagogiske skole på sommerbesøk. Først kom Sigurd, seks år, en av mine gamle elever, og deretter to eldre elever.

Vi hadde ingen inntekter ennå, men en gave på tre tusen kroner dekket vårt matbehov de første månedene. Ivan arbeidet om nettene med oversettelser for å tjene litt ekstra. På sensommeren var vi ute og høstet poteter og kål, og vi skar havre og bandt fuglenek til salg før jul. I stuen på Bakke begynte jeg med en liten bivoksproduksjon for å kunne dyppe lys til julegaver. Utstyret hadde jeg fra før. Men så bestemte Oslo-russen seg for å samle inn penger til oss ved å selge lys, og da ble mitt lille verksted på Bakke plutselig noe stort og viktig. Det ble et yrende liv, vi støpte lys fra klokken

seks om morgenen til midnatt for å klare 20 000 lys på fjorten dager. Men det daglige arbeid med melking, fjøsstell osv. skulle gjøres samtidig. Og russen ville ha 40 000 lys. Så begynte Margit lysproduksjon på Hestafivel sammen med foreldrene til langt inn i de små timer. Og med venner, foreldre og elever klarte vi til sammen 48 000 lys på fjorten dager. Hvordan vi klarte det, forstod ingen av oss. Men russen solgte alle lysene, og vi fikk penger nok til å bygge det første store nye familiehuset, Ole Bull, som ble reist sommeren 67. I november flyttet Margit ned og bodde på Smestad sammen med Trygve.

Utover vinteren ble Bakke hus utvidet og ombygget med bad og innlagt vann. Ved påsketider var det helt ferdig, og vi kjøpte møbler for penger innsamlet av Sandefjord Sanitetsforenings kvinner. Og nå kunne vi danne den første familie. Hit kom Hallfrid og Bergliot. Så fulgte Turid og Aud, Torill og Anna. Nå begynte landsbylivet for alvor. Det var en rik tid med opplæring for alle som skulle venne seg til å bo og arbeide sammen. Å stelle huset, lage mat, vaske gulv og bad - det var spennende. Kunne noen stoppe strømper til gårdsarbeiderne, eller sy en knapp i en skjorte? Alt måtte læres, og det gikk.

I denne første tiden hadde vi ennå ikke søndagshandling, men vi samlet oss i Bakkestuen og skapte en høytidsstund med å lese evangeliet, fortelle eventyr og legender. Og så sang vi. Ofte kom Karen eller Nils på helgebeseøk, og da hadde vi flere gode sangstemmer. Birgit Engel, Margits datter, kom fra Glenraig på besøk, og da ble sangen rikere.

Den første unge medarbeider som kom, var Terje Hammer. Sommeren 1967 arrangerte vi vår første internasjonale dugnadsleir.

Vi satte opp et stort militærtelt på jordet mellom Bakke og Ole Bull hvor vi huset ca. 25 ungdommer fra alle

verdens kanter.

Når vi ser tilbake på denne pionertiden, stråler et bilde frem av vårt strev med å forme broderskapet mellom oss. Vi søkte i antroposofien etter de høyere krefter som kunne gi oss styrke og begeistring.

IVAN:

– Før vi runder av denne delen, har jeg lyst til å si noen få ord om Margit – det vil si, om det er mulig å få sagt det i få ord. For Margit er stor. Denne gangen – i 1966 – skulle vi arbeide sammen, studere sammen og bo tett sammen. Hvordan skulle dette gå?

Da vi kom til Bakke gård, hadde Phyllis 15 års studier i antroposofi bak seg. Jeg hadde betydelig mindre. Men vi, sammen med de andre, skulle nå sette oss på skolebenken med Margit som lærer, for å lære antroposofi i Community, eller som jeg likte å kalle det, «antroposofi med hender og føtter».

Jeg kan bare snakke for meg selv, men det var ikke lett. Ofte var jeg i strid med Margit, med Rudolf Steiner eller med meg selv. Men så merket jeg at min antroposofi hadde begynte å bevege seg fra periferien inn mot den dype og mektige sentrumskilden som alle må inn i før disse antroposofiske hender og føtter kan begynne å vise seg. For dette takker jeg Margit, for hennes hengivenhet til saken og hennes forakt for kompromiss. Ned gjennom årene har vi klart å arbeide sammen, selv om vi er så helt forskjellige. Men begge er blitt enige om at det går best når vi har en del geografi mellom oss. ■ ■ ■

Utdrag av boken "Skjebnemøter" av Øystein Parmann

Introduksjonskurs for unge medarbeidere

På det siste av de tre introduksjonskursene i 2006 fikk praktikanterne som nå nesten har vært et år i Camphill-landsbyen, følgende spørsmål: Hva var den største utfordringen i mitt "Camphill-år"? Her er svarene vi fikk inn:

Tekst samlet av DAG BALAVOINE

- At landsbylivet er så helt annerledes enn det jeg har opplevd tidligere i livet, for eksempel regelmessigheten i det sosiale livet.
- Å forstå at man innimellom trenger tid for seg selv.
- Å jobbe og leve på samme plass; å leve sammen med alle lydene i huset.
- Å lære tålmodighet.
- Finner balanse mellom å lede mennesker og å la dem lede seg selv.
- Finne en grense mellom arbeid og fritid – uten å være på arbeid 24 timer i døgnet.
- Å leve i et helt annerledes samfunn og å se på mennesker på en annen måte.
- Man blir mer åpen når man lever i Camphill gjennom språk og å møte så mange nye mennesker.
- Jeg ble mer tålmodig og har lært meg å se bak det fysiske menneske.
- Jeg ble ikke utslitt av landsbyboerne og deres spesielle behov, men av det tette sosiale samlivet.

Foto: Dag Balavoine

- Jeg har opplevd en menneskehet-kultur og naturen i Norge og gledet meg over verkstedene i Camphill.
- Jeg vet nå at penger ikke er alt i livet, derfor vil jeg bli sosialarbeider. ■ ■

Hans Olaf og Ursula gift!

Kodal kirke var fullsatt av slekt og venner da Hans Olaf ble viet til Ursula Johanna fra Vidaråsen.

Tekst ARNKJELL RUUD

Etter siste salme kjørte brudeparet den lange veien til Vidaråsen, ca 8 km i hest og slede, godt innpakket.

På Bakke Kro var det bryllupsmiddag for brudeparet, gjester og spesielt innbudte. Om kvelden var vi i

Kristofferhallen der det var bryllupsfest for hele landsbyen. Ursula og Hans Olaf skar opp kaken, og så var det servering av kaker, kaffe, te og saft, og brudeparet danset brudevals. De fikk masse fine gaver fra landsbyen og andre. ■ ■ ■

Forkortet fra Vidaråsen Nytt, våren, 2006

Ungdomstreff 2006 på Solborg

To ganger er bare en repetisjon, tre ganger – da blir det en tradisjon. Og dette var den tredje gang vi samlet unge mennesker fra Grobunn, fra de helsepedagogiske skolene i Oslo og Hedmarken og fra Solborg. I løpet av uken ble det helt klart for oss at dette er blitt en tradisjon, noe vi har lyst til å fortsette med år etter år.

Tekst og foto JAN BANG

Vi tok som tema denne gang et eventyr, Askeladden og de gode hjelperne, om skipet som kunne gå over land og hav. Dette var klart et eventyr som de fleste kjente med en god fellesskapsbyggende stemning. Hver hjelper har sine spesielle kvaliteter, som er litt underfundige når vi først treffer dem, men som viser seg å være helt nødvendige for Askeladden når han skal gjennomføre prøvene han blir satt til for å vinne prinsessen.

Eventyret, og fremføringen for Solborg som avslutning, er jo bare en knagg for å henge selve samlingen på. Møtet mellom menneskene var det vesentlige. Dette har blitt en

anledning for elever fra skolene til å treffe hverandre og å treffe landsbylivet, være med på allmøtet, besøke gården for å se dyrene og oppleve landsbyboere i arbeid og i fritid.

Forestillingen på fredagen har blitt veldig viktig. Her kommer så mange som mulig fra Solborg, og i år hadde vi besøk av hele bussladninger fra skolene, klasser som hadde vært her

i tidligere år, foreldre og lærere. Det var en fin opplevelse å se hvordan de gledet seg over å være her og særlig å treffe de som hadde nøkkelroller på samlinger i tidligere år.

Vi gleder oss alle til neste år!
Til vår tradisjon! ■ ■ ■

Sommerferie på Ringerike!

Vi tilbyr en ukes ferieleir på Asbjørnsen og Moe Hus Seminarsenter

Du kan slappe av og du kan være aktiv – og du kan treffe landsbyboere fra andre steder i Norge

Vi tenker oss aktiviteter som:

Krokkeiva, Kongens Utsikt og Hadeland Glassverk.
En dag i Oslo, bading i Randsfjorden og grillfest i skogen.
Kinokveld, spill, moro og besøk på Solborg.
Været vil være med å bestemme når og hva, det samme kan du!

Ankomst aftens 12. juli. Avreise morgen 19. juli.
Oppholdet koster 5000,- pr deltager. Det dekker alle utgifter – kost, losji og kostnader ved fellesaktiviteter som div inngangsbilletter osv.

Påmelding så snart som mulig og senest 1. juni.

Vi trenger et minimum deltagere for å sette i gang, samtidig som det er begrenset plass.

Påmelding til: Seminarsenteret, telefon 32 13 30 58, mobil 45 85 29 40 eller seminarsenter@camphill.no

Arbeid med ungdom og unge voksne med utviklingshemming

I juni 2005 utgav Sosial og Helsedirektoratet et dokument med tittelen "Et nasjonalt kompetansemiljø for utviklingshemmede." I sammendraget tydeliggjør mange av de behovene vi i Camphill Landsbystiftelse nå ønsker å fokusere på:

Tekst ELISABETH AMELN og DAG BALAVOINE

"I 2005 ser det ut til at idealene fra reformen i 1991 fortsatt ligger et stykke fra virkeligheten. Utfordringene er knyttet til å gi hverdagen et mer positivt innhold, som gir seg utslag i utviklingshemmedes *egenomsorg og selvbestemmelse, sysselsetting, voksenopplæring, sosialt nettverk og fritid...* Områder det trenges mer kompetanse på, er utviklingshemming kombinert med psykisk lidelse eller rusproblem, *generelle helserelaterte problemer og utfordringer knyttet til livsfaseovergangene.*" (Et Nasjonalt Kompetansemiljø for Utviklingshemmede, Sosial og Helsedirektoratet, Avdeling for kommunale velferdstjenester, 30. juni 2005)

Dette dokumentet fokuserer på hvordan de av oss som yter omsorg, støtte og veiledning til mennesker med psykisk utviklingshemming, kan bli mer kompetente tjenesteytere. Dette er selvsagt svært viktig, men vi må gi minst like mye omtanke og energi til det å utarbeide konkrete forslag til hvordan vi i praksis kan tilrettelegge tiltak og utdannelsestilbud slik at mennesker med psykisk utviklingshemming i stadig sterkere grad har muligheten til å bli i stand til å ta vare på seg selv.

Mye positivt har skjedd i Norge i arbeidet med utviklingshemmede i de siste årene. De lærde strides ennå til dels om HVPU reformen – og det forblir vel alltid slik at velmente kommunale regelverk og lovgivning kan ha ufordelaktige og til dels ikke tilsiktede konsekvenser. Men i det store og hele er utviklingen på rett vei, og vil-

jen er der til å legge til rette og skape muligheter for mennesker som har spesielle behov. Det er da opp til oss som arbeider med utviklingshemming, og som føler problemene og utfordringene "på kroppen", å være kreative innenfor denne positive sosialpolitiske arena ved å fortsette å foreslå, vise vei og stadig skape nye og forbedrede muligheter.

Kanskje er det eneste saliggjørende for den unge psykisk utviklingshemmede i Norge i dag ikke nødvendigvis bare å ha en livslang løpebane i en tipptopp kommunal bolig med alle fasiliteter som hjertet begjærer, kanskje et arbeidstilbud og en omkrets av betalte venner som følger en opp.

Vi spør også: "Er evnen til å ta ansvar for eget liv for en utviklingshemmet en pedagogisk utfordring som vi bør stille oss?" Vårt svar er et definitivt ja. I det følgende vil vi forsøke å definere problemstillingen og å gi vårt konkrete forslag til hvordan den kan gjennomføres.

Verken – eller, alt og ingenting
Ungdommen. Ut av redet – ut av hjemmet – ut av barndommens trygghet – stadig litt lenger vekk hjemmefra flyr tenåringen full av rampestreker og nysgjerrighet. Hvem er jeg? Hvem er du? Hvordan kan jeg forstå meg i denne verdenen jeg er født inn i – hvorfor er *jeg* akkurat *her* akkurat *nå*?

I årevis har vi vært opptatt av hvor viktig det er å verne om "barndommens rike". Det er jo også så nærliggende, så åpenbart – barnet er lite, uskyldig og sårbart. Det er like viktig å verne om ungdomsårene. En tenåring er på mange måter litt nyfødt, nettopp våknet opp til en ny bevissthet om verden og seg selv. Minst like sårbart som en baby – bare ikke like søt.

Ikke sulten og ikke mett, ikke naken og ikke kledd, står det i eventyret. Som ungt menneske har man det vel ofte slik, verken fugl eller fisk, verken voksen eller barn. Barndommens

Dag Balavoine.
Foto: Borgny Berglund.

ansvarsfrihet har man måttet gi avkall på – mens voksenidentiteten ikke enda er helt innenfor rekkevidde. For ung eller mer enn voksen nok, alt etter den voksne verdens, lærere eller foreldres – for godtbeholdende. Verken eller og samtidig alt og intet, to sider av det å være ung. Altfor sulten og altfor mett – alt for naken og altfor kledd, ingen småproblemer eller knuslete idealer. RETT og GALT skrives med store bokstaver.

Ungdommens Utfordring

Hvor lenge varer ungdommen? Evig? Vil verden alltid være – ung? Den amerikanske forfatteren og gjendikteren Robert Bly beskriver ungdommens dilemma slik at siden voksne mennesker viser både med sin oppførsel og sine klesvalg at de helst ville forbli i tenårene, finnes ingen skikkelige voksne forbilder å strekke seg mot. (Robert Bly: The Sibling Society) Hvis ingen voksenverden finnes med en gjenkjennelig voksenidentitet hva skal man da strekke seg etter, se frem til? Hvordan nå enn dette har seg, så synes det som om det er noe ved det å være ungdom som vi aldri blir helt ferdig med, alltid lengter etter og ikke ønsker å miste.

(Fortsetter på side 8)

”Jeg fant, jeg fant”, sier den unge Askeladden. Idet man våkner til seg selv på denne nesten nyfødte måten og i møtet med verden, åpner livet seg med tilsynelatende ubegrensede muligheter. ”Hva fant du nå da.....”, sier Per, Pål, voksensamfunnet med et gjesp – eller et gisp.... ”Idealer fant jeg,” sier Askeladden, ”muligheter, nye ideer som *ingen* har tenkt eller funnet før!!” ”Hva skal du med slikt, da,” sier vi voksne, ”det er verken matnyttig eller praktisk. Idealer, ja det hadde jeg også for lenge siden – både skosåler og bukkehorn, vidjespenninger også, men dette vokser du nok av deg, du som jeg.”

Kanskje er det dette lange mulighetens øyeblikk som hører ungdomstiden til og som vi ikke vil miste. Vi vil ta det med oss inn i det voksne liv, dette å se verden ut fra mulighetens og ikke begrensningens perspektiv. ”Jeg har slikt å gjøre, jeg har slikt å føre – så fører jeg vel den også!” Disse Askeladdenkvalitetene vil vi verne om, ikke kue, hos ungdommen. Her vil vi tre støttende til ved å veilede, ikke begrense, gi råd uten alltid å ha behov for å gi vår egen oppskrift. For det er jo Askeladden som til slutt får både prinsessen og halve kongeriket, ikke sant?

Ungdom med utviklingshemming

I noen kulturer og i andre tidsepoker gir det ingen mening å snakke om ungdom som livsfase. Ungdomstiden er kort eller ikke eksisterende. Et ritual, en konfirmasjon var noen ganger det eneste som markerte overgangen fra barndom til det voksne liv.

For det unge mennesket med utviklingshemming kan ungdomstiden også bli forkortet eller forskjøvet. Noen ganger kommer puberteten sent, noen ganger er det ikke så lett å merke at denne forandringen, denne nye ”fødselen”, har funnet sted. Og dersom ”biologien” sinker etter ”kronologien”, kan det godt hende at alderen tilsier at det unge mennesket er blitt ”voksen” og dermed skulle være rede til både fast jobb og egen leilighet – mens den reelle utviklingspsykologiske eller sjellege situasjonen er at man ikke er kommet så langt, man er slett ikke voksen ennå. Vi må hjelpe disse unge å finne, å manifestere, ja noen ganger

*Fra livet i Camphill
Soltane som arbeider
med unge voksne. Arkivfoto.*

kreve, sin rett til en ungdomstid!

Bortsett fra at dette peker på behovet for nøyе individuell planlegging og fokus, synliggjør det også behovet for et variert tilbud av utdannelsesinstitusjoner som tilrettelegger undervisning og sosialkulturelle tiltak for ungdommer og unge voksne med psykisk utviklingshemming.

Å bli ”verdensvant”

I møtet med verden og andre mennesker lærer vi oss selv å kjenne. Myriader av ulike opplevelser gir oss en peiling (ide, pekepinn) om hva der er vi kan – og vil. Hva er vi flinke til, hva liker vi å holde på med. Vi reiser, vi spiller fotball, vi går på kino, vi spiller i band og synger i kor. Vi er utviklingsstudenter, eller ”au pair”, vi opplever verden med Inter-Rail. Vi lærer nok mye på skolen, men det er helt sikkert at mye av det vi får med oss av livskunst og visdom, det lærer vi gjennom disse mange andre aktivitetene som er del av ungdomslivet.

Det synes viktig å stille spørsmålet: Hva vil vi formidle til unge voksne med psykisk utviklingshemming, hva ønsker vi å tilby av videre utdanning – sosialt, praktisk og akademisk? Hvordan kan vi hjelpe og holde horisonten vid åpen slik at også disse ungen kan få prøve seg på mye, få lære mange nye ting – og motstå presset til å ”bli noe” så snart man er ute av videregående skole!

Utdannelse

Et videregående skoletilbud:
Ungdom med psykisk utviklingshem-

ming har rett på fem års videreutdanning etter endt tiende klasse. Mange gode tilbud finnes, innenfor de offentlige videregående skoler og i antroposofisk regi finnes pionertiltak som stiftelsen Grobunn og videregående linjer på helsepedagogiske skoler. Noen innenfor Camphill-landsbyene benytter seg av samarbeidet mellom Helsepedagogisk skole i Oslo og Solborg og får tatt opp sin manglende videregående opplæring mens elevene bor på Solborg. Noen unge finner veien til folkehøyskoler som integrerer eller har særlig tilpassede linjer for ungdom med utviklingshemming.

Det er viktig å være bevisst på at ingen er helt voksen eller helt ferdig utdannet ved fylte 21 år – dette er også tilfelle for ungdommer med utviklingshemming.

Framskolen

Et lærested for unge voksne utviklingshemmede etter videregående skole – på Vallersund Gård:

Prosjektet har navnet Framskolen og er et nytt pedagogisk initiativ. Det arbeides nå på å ferdigstille pensum, undervisningsplaner og finansieringen. Det blir et 2-årig (et junior- og et seniorår) folkehøyskolelignende initiativ ved Vallersund Gård på Fosen i Sør-Trøndelag med oppstart høsten 2007. Målgruppen er ungdom mellom 18 og 25 år.

Tilbudet er utarbeidet med hensyn til de utfordringer unge voksne utvik-

lingshemmede stilles overfor i møte med dagens samfunn. Et lærested der målsetningen er å veilede unge voksne utviklingshemmede mennesker gjennom de første og avgjørende skrittene fra livet i familiens og skole-regi, til et liv som voksen.

Utdannelsen har tre grunnmøter: Å lære å forstå verden, å lære å leve i verden og å lære å arbeide i verden.

Å lære å forstå verden

Hvordan er egentlig denne verden og dette samfunnet satt sammen?

La oss utforske den igjen på ordentlig. Hva forteller nyhetene oss? La oss dra til kommunehuset, besøke regjeringsbygg, storting, slottet og NRK. Vi skal utforske verden både nasjonalt og internasjonalt. Vi skal fordype oss i litteratur, historie, samfunnsfag, naturfag og vi skal også reise. Etterpå skal vi fortelle om det til de andre.

Hvem er den andre, og hva kan vi gjøre sammen?

La oss utforske dette store og komplekse område! Undervisningen kan finne sted samlet eller i grupper med et spesielt tema, for eksempel i samtalegrupper for menn/kvinner og grupper som fokuserer på spørsmål omkring parforhold og seksualitet. Det dreier seg også om å kunne uttrykke seg, kunne si ja takk eller nei takk. Kunne formulere seg, bli vant til å si sin egen mening og rett og slett få anledning til å øve seg på å **finne fram** til sin egen mening, **formulere** og å **dele** den med andre.

Det kunstneriske arbeidet med teater og drama, sang, musikk, maling og diktskriving får derfor høy prioritet. Det stimulerer også evnen til å uttrykke seg i verden.

Det blir viktig å fortsette med å utvikle lese- og skriveferdighetene, også gjennom data/tekstbehandling for dem som ønsker og har behov for det samt å lære å sende e-post og finne frem på internett.

Å lære å leve i verden

Kan man lære å leve? Ja, det kan man faktisk. Hvordan vi lever vårt liv er så avhengig av i hvilken grad vi velger det. Noen trenger trening i å velge og i å ta konsekvensen av sine valg. Dette betyr å bli kjent med valgmulighetene vi har i vårt liv, i hverdag

og fest, hjemme hos seg selv og hos andre.

Å velge

For unge mennesker med utviklingshemming er det grunnleggende viktig å få anledning til å øve seg på og å praktisere det å velge. Mye er blitt tilrettelagt og bestemt av foreldre og lærere, og det er ofte ikke lett å begynne å velge selv. Våre valg skjer i en sammenheng og får konsekvens for oss selv og andre.

Gjennom samtaler og det kunstneriske arbeidet stimuleres evnen til å godta egne så vel som andres valg. Dette temaområde vil stå i sentrum for daglige gruppearbeid og undervisning.

Kunsten å gjøre det hjemlig omkring seg.

Pleie av bolig og klær, planlegge, gjøre innkjøp, lage mat og stelle i stand til måltid, personlig hygiene, bruk og forståelse av penger og regnskap, bevissthet om tid og tidsbegreper. Det skal øves og bringe gleden av å mestre de nære tingene i hverdagen så vel som til høytid og fest.

I det første året bor elevene på internat.

Vi utarbeider rutiner, regler og avtaler sammen og siden respekterer det som får fellesskapet til å fungere. Vi øver oss på å respektere hverandre – selv om vi har ulike vaner, behov og meninger.

I det andre året, senioråret, er intensjonen å kunne øve seg på å bo mer selvstendig. Ikke alle vil velge å bo så tett innpå andre. De aller fleste utviklingshemmede i dag ønsker seg en egen bolig og et nettverk av mennesker, oppgaver og muligheter omkring seg i et lokalt miljø, enten i sin hjemkommune eller i andre sammenhenger. Til dette skrittet trengs det en solid forberedelse og undervisning.

Å lære å arbeide i verden

I arbeidet dekker vi et behov som andre mennesker i verden har. Slik står vi i et nært forhold til de andre menneskene i verden. Idet vi respekterer at alle ikke kan bidra med det samme eller "like mye", og at noen har større behov og andre mindre behov, kan vi alle komme med vårt bidrag til de andre menneskene i verden. Denne forståelsen av arbeidet gripes i undervisningen og kan danne grunnlaget for framtidig yrkes-

valg. I opplevelsen "dette kan jeg" vokser identiteten fram.

Daglig, på gården, i gartneriet og i verkstedene - og i perioder møter elevene forskjellige arbeidsområder. Det blir også kurs i forskjellige håndverk som å smi, å snekre, å bake, matlaging og andre serviceyrker. Gjennom arbeidstrening på mange forskjellige områder skal det være mulig å peile inn hvilket arbeidsområde som er best egnet til fordypelse og videreutvikle for den enkelte elev.

Fritid og friluftsliv

I tillegg til de rike muligheter for friluftaktiviteter på sjøen og i fjellet omkring Vallersund, gir både svømmehallen og gymsalen i nærmiljøet muligheter for utfoldelse, både i organiserte og frivillige aktiviteter. Opplæring i ridning, båtliv og fjellvandring går også inn som en del av undervisningen.

For unge mennesker med utviklingshemming er det særlig viktig å få anledning til å tilbringe tid med jevnaldrende og jevnbyrdige. Mange har vært vant til å forholde seg mye til voksne – lærere, foreldre og omsorgsarbeidere. Mange unge, som på skolen har vært integrerte i klasser der de alltid har vært sinkene i forhold til de andre elevenes utvikling, lengter etter å finne mennesker som de kan måle seg med og som stiller lignende spørsmål til livet.

I den ukentlige rytmen er det rikelig tid til uforpliktende samvær, dans og lek.

Forberedelse og organisering av reising til og fra feriene blir øvet og gjennomført med stadig friere oppfølging.

Skoleinitiativet, Framskolen, setter seg som mål gjennom to års læring å kunne gi eleven, pårørende og kommunal omsorgstjeneste innsikt i hvilke muligheter den enkelte elev har i forhold til framtidig boform, videreutdanning og yrkesvalg.

Foto: Jan Bang

Får eg brukt mi fulle kraft i fellesskapet?

Eit heller nedslåande forskningsresultat seier at 75% av alle arbeidstakarar her i landet kjenner misnøye i sitt daglege arbeid. Ikkje til å undrast at det no finst eit vell av litteratur, kurs og seminar laga for å bøte på dette problemet.

Tekst IRÉN KLEIVEN, Rostadheimen

Ein kan bli matt av det enorme tilfanget. Det var difor befriande å høyre den svenske forskaren Per Lindberg i eit radioprogram her i vinter. Han hevda at ein kan "koke" det heile ned til to faktorar. Får ein orden på desse, ville det meste falle på plass. Lindberg har forska på kva faktorar som fremmer helse og arbeidsinnsats i ei verksemd. I utgangspunktet er dei aller fleste arbeidstakarar motiverte og ambisiøse. Kvifor er det då så dårlege arbeidsmiljø overalt? Kvar blir det av motivasjonen og ambisjonane?

Lindberg seier at det er viktig at dei psykiske krava er avgrensa, og at ein er fornøgd med arbeidet ein gjer. "Men," seier Lindberg, "vårt resultat peker på at arbeidsinnsatsen først og fremst fremmes av at arbeidet har tydelige mål, der man vet hva som kreves og hva som er den enkeltes arbeidsområde."

Dette er to av de viktigste «frisk»-faktorene til god helse på arbeidsplassen."

For at kvar enkelt medarbeidar skal kunne få brukt si fulle kraft i fellesskapet, ser det altså ut til å vere to faktorar som må ligge til grunn:

- Tydelege mål
- Klare roller

Eg må altså vite kvar eg står, kva rolle eg spelar, kva ansvarsområde eg har og kvar vi som arbeidsplass er på veg, kva mål vi har. Det handlar om korleis ei verksemd blir leda.

Norsk forbund for helsepedagogikk og sosialterapi utfordrer!

I forbindelse med et seminar med Lisbeth Kolmos på Solborg 23.-25. mars, ble vi utfordret til å formulere verdigrunnlaget for Norsk forbund for helsepedagogikk og sosialterapi. Det mangler enda. Formålsparagrafen til forbundet er klar: "Forbundets formål er å videreutvikle den antroposofiske helsepedagogikk og sosialterapi."

Tekst DAG BALAVOINE

Det er så viktig å bevisstgjøre oss verdiene for arbeidet vårt. Da blir det lettere å innarbeide et handlingsgrunnlag slik at vi samlet kan nå våre mål. I denne bevisstgjøringen ligger også å definere vårt interne samarbeid og i hvilken grad vi prioriterer dette. Dette er et felles prosjekt for alle som arbeider innenfor helsepedagogikk og sosialterapi i Norge og som er medlem av Norsk forbund for helsepedagogikk og sosialterapi.

Det var et historisk sus over den beslutning som ble tatt på dette møtet, da omfanget av det sosialterapeutiske og helsepedagogiske arbeidet ble definert i 4 egne arbeidsområder. Tidligere har vi kun forholdt oss til arbeid med barn, det helsepedagogiske arbeidet med voksne og

det sosialterapeutiske arbeidet. Nå har vi sett og forstått at dette ikke er tilstrekkelig. For første gang ble de fire stadiene i livet definert, nemlig. Arbeidet med barn, med ungdommer, voksne og eldre.

Det ble da dannet 4 forskjellige arbeidsgrupper som skulle arbeide fram verdigrunnlaget for de forskjellige arbeidsområdene. Det var:

BARN: Koordinator: Kristin fra HPS Hedemarken. De samarbeider med skolene i Oslo og på Skjold.

UNGDOM: Koordinator: Christiana på Grobunn. De samarbeider med Grethe, Ena, Dag, Helen, Hans, Øyunn, og Veronika.

VOKSNE: Koordinator: Rigmor på Granly. De samarbeider med Iren, Aud Magny, Martha, Jan, Mette og Rolf Kåre.

ELDRE: Koordinator: Ingrid L. Gruppen må settes sammen med medarbeidere fra Vidaråsen, Granly og Helgeseter.

Det var enighet om å samarbeide mellom stedene for å tydeliggjøre dette verdigrunnlaget fram til et nytt møte i okt./nov. 2006. Styret i Norsk Forbund er ansvarlig for å arrangere neste møte. ■ ■ ■

Korleis står det til i verksemda der eg arbeider, korleis samarbeider vi? Kven styrer kva og korleis? Kven tek initiativ, kven set "kjeppar i hjula" for andre, kven lyttar til kven? Kven trur at han kan og bør gjere alt sjølv? Kven har problem med å delegerere og gje frå seg ansvar? Kven sitt ord veg tyngst? Kven er rettferdig? Kven ser ikkje berre andre sin kompetanse, men greier også å løfte den fram?

Michaela Glöckler hevdar at konflikter i slike arbeidsfellesskap som vårt oppstår fordi slike spørsmål som dette ikkje har blitt løyste på ein god måte. Det handlar om ledelse. Det handlar om makt. Ledelsesspørsmål er maktspørsmål. Glöckler skriv om dette i boka *"Makt i mellommännsliga relationer"* (1997) og viser til tre ulike vegar å gå når ein skal skape ein arbeidskultur. Ho viser til eit foredrag Rudolf Steiner heldt i 1919 der han nemner tre ulike modellar ein kan ta i bruk når ein skal arbeide med denne problematikken:

1. **Den hierarkiske modellen,** med pyramideforma struktur.
2. **Den demokratistøtta modellen,** prega av kommunikasjon og medbestemming (flat struktur).
3. **Fellesskapsmodellen,** som motsvarer ein omvend pyramid.

Dette sat eg og las om på toget på veg til eit tredagarseminar med tema "Verdibasert ledelse" på Solborg ved Hønefoss. Lisbet Kolmos som har vore med å utvikle ein ny ledelsesstruktur på sin arbeidsplass Marjatta i Danmark, var invitert til seminaret for å arbeide saman med 24 representantar for helsepedagogiske og sosialterapeutiske veksemder i Norge.

Siste dagen under temaet "Ledelse" snakka vi om ulike ledelsesmodellar. Marjatta arbeider etter den nemnde fellesskapsmodellen, og Kolmos seier at dei har ikkje hatt samarbeidsproblem på Marjatta etter at dei tok i bruk denne modellen for 10 år sidan: *"Det er utrolig viktig hvilken lederstil man har."*

Kolmos seier vidare at den hierarkiske modellen høyrer fortida til. Om flat struktur seier Michaela Glöckler: *"Demokrati, selvbestemmende og medbestemmende er kvaliteter som i*

vår tid allerede er oppnådd eller iallfall etterstrevtes verden over. Helt fremtidsorientert er derimot den tredje samarbeidsformen, - fellesskapsmodellen. For denne forutsetter det myndige mennesket, dvs. et menneske som realistisk kan avgjøre sin egen oppgave og rolle i et fellesskap. Dette mennesket har kommet så langt i sin utvikling at hun fritt og bevisst kan innlemme seg i en bestemt sosial sammenheng (...)."

Under seminaret gjekk vi inn i ein prosess der vi vekselvis kvar for oss og i fellesskap såg på kva verdiar som er viktig for oss i vårt daglege arbeid. Lisbet Kolmos gjorde oss merksame på at verdiar ikkje er eit sett med reglar eller oppskrifter. Verdiar er alt det vi ynskjer oss. Kven er vi, alle som er i fellesskapet? Kva er våre verdiar, - som kvar enkelt skal kjenne seg heime i fordi kvar enkelt har hatt eit ord med i laget i utforminga av grunnlaget. Vi må berre hugse at verdiane ikkje kan lede oss. Nokon må lede verdiane. Ikkje ein sjef på toppen som med påtrykk får gjennom sine meiningar, men ein som i botnen av "fellesskapspyramiden" forvaltar verdiane i samsvar med det fellesskapet har bestemt. Den som har overordna ansvar er den som ser til at dei oppgavene ein har bestemt seg for å løyse, blir løyste. *"Få vil være ledere,"* seier Kolmos *"Sier du ja til ledelse, sier du ja til ekstra ansvar, og det å ha ekstra*

ansvar er å påta seg en ekstra byrde. Derfor må lederen fordele ansvar. Ansvarsfordeling er det same som byrdefordeling." Og når det gjeld ledarskap seier Kolmos: *"Har våre ledere de verktøy som behøves? Man kan ikke bare lede, man må kunne lede"*.

Om fordeling av ansvar seier Glöckler: *"En virksomhets prestasjonsevne betinges av i hvilken grad menneskene evner å sette sine beste ferdigheter inn i samarbeidet. Det er derfor uhyre viktig at man bygger opp et hierarki av ferdigheter og en tilsvarende fordeling av evner og resurser.(...) Dette er lett nok å si, men betydelig vanskeligere å gjennomføre, det å "leve". Uten en virkelig vilje til å utvikle seg, til å lære, blir det en umulighet."*

Før vi skildest etter tre dagar bestemte vi oss for å møtast igjen til hausten. Til dess skal vi kvar for oss arbeide med kva verdi, mål og handlingsgrunnlag vi ynskjer for våre respektive verksemder – alt etter om vi arbeider med barn, ungdom, vaksne eller eldre.

Som Lindberg seier Kolmos: *"For at en verdibasert ledelse skal kunne fungere skal alle ha klare roller. Men husk for arbeidet fremover:*

Det gjelder å ha en langsamt fremadskridende målsetning". ■ ■ ■

Nye forskrifter og vedtekter

Landsbystiftelsen er nå kalt "Camphill landsbystiftelse"

Tekst og foto DAG BALAVOINE

Ting tar tid innenfor departementets vegger, - lang tid og enda lenger.

Det ble ikke opphevelse av forskriften i januar eller mars, ikke mai og ikke i juni heller, men endelig - fra og med 1. januar 2006 har de juridiske for-holdene trått i kraft. "Ja, dette har vi venta på så lenge..." (se

LANDSBYLIV 6)

Den mest merkbare forandring er at alle landsbyboere endelig nå får utbetalt sin fulle trygd og skal da betale for kost og losji i landsbyene slik som medarbeiderne også gjør. Jeg tror nok også at alle landsbyboerne nå får litt mer å rutte med for sitt private forbruk.

Det var et sjokk for stiftelsen at den ble trukket i rammen fordi den dermed skulle få nye inntekter gjennom den nye ordningen. Dette, som vi betraktet som en nødvendig og sårt tiltrengt oppjustering av rammen fra staten, klarte finansdepartementet å ta tilbake i statsbudsjettet for 2006. De gir med den ene hånden og å tar med den andre.

Men hva betyr det mer? Jo. Det betyr at alle landsbyboere i Camphill-landsbyene har en hjemkommune som er ansvarlig for at de får det til-

budet som de trenger, og hvis de vil flytte ut av landsbyen, er det kommunen som er ansvarlig for å finne et godt alternativ. Det betyr også at alle kan klage til fylkesmannen hvis ikke kommunen eller landsbyen gir det de mener å ha behov for. For Landsbyenes administrasjon betyr omleggingen en del mer å gjøre i forhold til internkontroll og nærmere oppfølging av og med hjemmekommunene.

Fra og med representantskapsmøtet på Vidaråsen i høst har Camphill landsbystiftelse også fått nye vedtekter. De nye vedtektene har klargjort ansvarsfordelingen mellom Represen-tatskapet og Lokalstyrene i sterkere grad enn tidligere.

Representantskapet framtrer nå sterkere som et åndslivsorgan. Stiftelsens hovedstyre skal være det aktive handlende organet som følger opp de løpende sakene innen stiftelsen mellom hvert av de to representantskapsmøtene i året.

I lokalstyrevedtektene er det kommet en interessant nyskapning, nemlig årsmøtet som hver landsby skal utvikle. Der skal alle som bor i landsbyen, alle foresatte, venner, styremedlemmer og naboer være invitert til en orientering om landsbyens situasjon gjennom årsberetning og aktuelle framtidige prosjekter som har betydning for alle.

Lokalstyreformannen skal lede

møtet. Her skal også styremedlemmene velges. Det er ment at årsmøtet i landsbyene skal ha en kulturell og sosial ramme. Det er en spennende oppgave for hvert sted å utvikle denne årlige hendelsen. Det er en invitasjon til alle som er interesserte, på denne måten å bli inkludert i utviklingen av landsbyen.

Så har landsbystiftelsen fått nytt navn. Man har tidligere kanskje spurt seg: har Landsbystiftelsen noe å gjøre med Camphillbevegelsen? Det er nå ikke lenger noe spørsmål fordi det nye navnet er: Camphill landsbystiftelse. Det klinger litt tregt i begynnelsen, men har man sagt det noen ganger så kommer det seg. Nå kommer navnet "Camphill" sterkere til sin rett. ■ ■ ■

Byggegruppe for Landsbystiftelsen

Byggegruppen på Kristoffertunet, som er sterkt tilknyttet BRO-prosjektet, fortsetter med rehabilitering av bygningene på Kristoffertunet og blir snart ferdig med skolehuset i Hommelvik.

Tekst JAN BANG og ROLF JACOBSEN

Gruppen er ledet av byggmester Torstein Kristiansen som gjerne vil påta seg oppgaver i andre landsbyer. Byggegruppen er en lærlingbedrift som er viktig for utvikling av kompetanse for vedlikehold av Landsbystiftelsens bygningsmasse, og det har blitt foreslått at det blir en egen avdeling innenfor Landsbystiftelsen med eget styre, budsjett og regnskap.

Byggegruppen og spesielt byggmester Torstein Kristiansen vil ha en viktig rolle i BRO-prosjektet ved å delta i byggereiser, ha et byggelederansvar og forhåpentligvis kunne integrere en lærlingeutveksling med Russland.

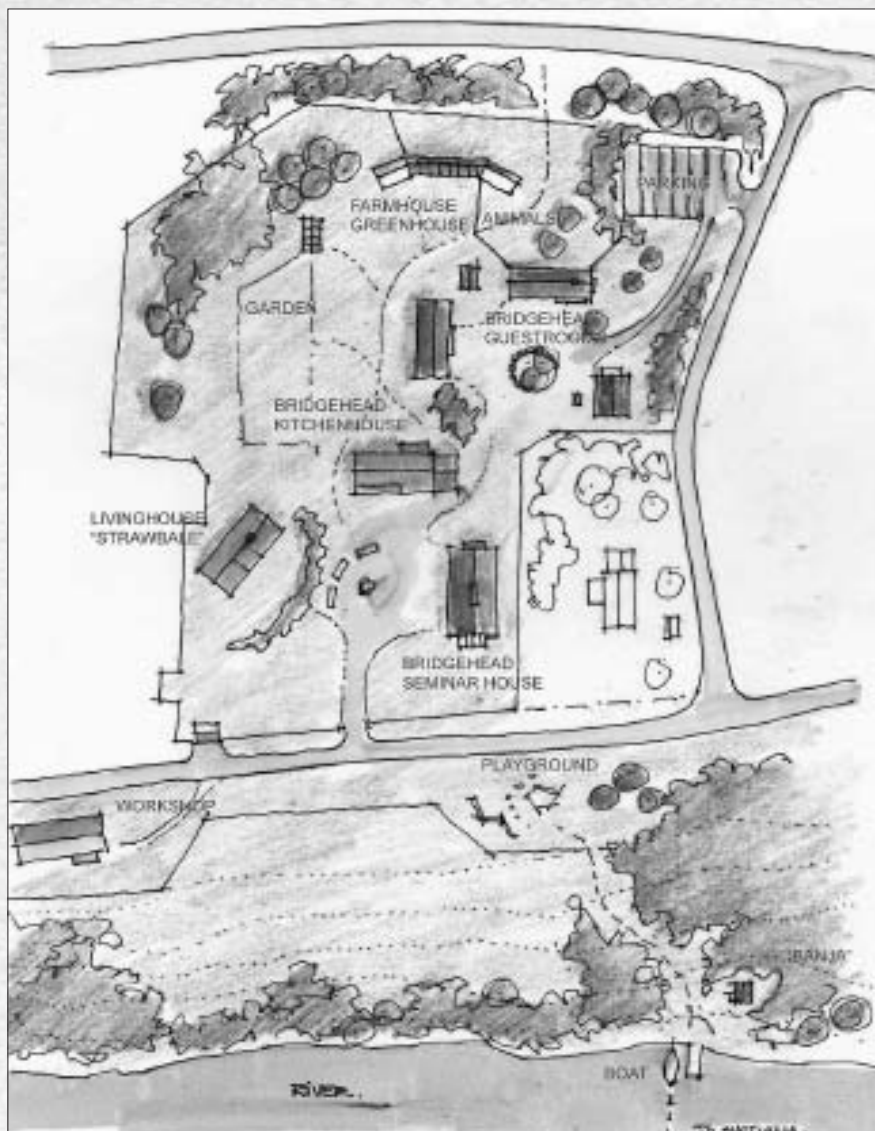
En Bro til Russland

Bygging av hus er åndsarbeid. Husene skapes av ånd, de fylles med ånd og de bringer ånd inn i fremtiden. Økologisk bygging kan bli en ny impuls i Landsbystiftelsen, det har allerede vært bygget mye med økologisk bevissthet både med materialer og design, og det er viktig at dette fortsetter å utvikle seg.

Hvordan kan de nåværende vedlikeholdshåndverkere bli innlemmet i denne impulsen? Det er viktig at det ikke oppstår konkurranse mellom de som allerede arbeider i dette feltet og Byggegruppen, det er viktig å fremme den assosiative impuls. På Representantskapet i november ble det foreslått at Byggegruppens første oppgave blir å kartlegge hvilke behov det er for vedlikehold, rehabilitering og bygging innenfor Landsbystiftelsen.

Hovedstyret og Økonomigruppen har bedt Byggegruppen vurdere behov i landsbyene, både interne og eksterne, i samarbeid med eksisterende håndverkere.

Byggegruppen vil kunne bli en viktig ressurs for Landsbystiftelsen på sikt, hvor en bygger opp egen kompetanse på miljøvennlige byggeteknikker og et nettverk av fagpersoner omkring dette. Den kontinuerlige byggeaktiviteten og vedlikeholdsbehovet som er i Landsbyene i Norge, gjør det mulig å skape en arena hvor en kan utvikle ny kompetanse, gi opplæring og eksperimentere fram nye byggeteknikker. ■ ■ ■

Brobyggerskolen begynte i år 2000 med Lars Henrik Nesheim som satte opp en skole for økologisk bygging og med praksis i Russland.

Tekst JAN BANG og ROLF JACOBSEN (foto)

Selv om Brobyggerskolen ikke lenger eksisterer, fortsetter Rolf Jacobsen dette arbeidet med dugnadsreiser til Camphill Svetlana i Russland, hvor de har flere økologiske byggeprosjekter på gang. Dette prosjektet som har fått navnet BRO, har utviklet seg i et samarbeid med Norsk Jord- og Halmbyggerforening (NJH) samt forskjellige skoler og skoleinitiativer for

videregående trinn, fagskole mm.

Bro skal etableres som en ideell stiftelse som arbeider for å utvikle modeller hvor overføring av miljøkompetanse, kulturutveksling og støttarbeid til psykisk utviklingshemmede kombineres. På Ryschkowo, rett ved Svetlana, skal det bygges opp et skoleanlegg, "Brohode", som kan ta imot grupper og skoleklasser fra Norge /Norden.

I mai 2006 går startskuddet for dette prosjektet, og to grupper med til sammen 55 deltagere vil delta i byggeprosjektet. På sikt vil slik aktivitet gi inntekter til Ryschkowo og hjelp for Svetlana til å bygge opp botilbud.

(Fortsetter på side 14)

en hjemmeside. Intensjonen er å drive et direkte og praktisk hjelpearbeid mot Russland og øst-Europa, utvikle et undervisningstilbud innen økologisk bygging og skape en arena for kultur og kunnskapsutveksling og dessuten å bygge nettverk og bidra aktivt til næringsutvikling. BRO vil ha en fri stilling, men vil ha en basis i et samarbeid med Landsbybevegelsen og nettverket omkring NJH. ■ ■ ■

Det er også et mål at en gjennom dette kan bidra til å spre kunnskap

om bærekraftige byggemetoder i Russland. Det er allerede opprettet kontakt med flere miljøorganisasjoner i Russland.

Det var et møte i mars på Vidaråsen for å evaluere Landsbystiftelsens støtte til alle steder i øst, som vil legge kursen videre. Landsbystiftelsen har bevilget et starttilskudd til BRO samt en oppfølging over tre år. Bro har utviklet en brosjyre og

Camphill Communityfestival i Botton village

Alle medarbeidere som arbeider og har personlig investert i oppbyggingen av Camphillfelleskapene internasjonalt, var invitert til en festival i Botten uken etter påske 2006.

Tekst og foto DAG BALAVOINE

I forkant av møtet var det oppfordret til å arbeide med Goethes eventyr om den grønne slangen og den skjønne Lilje, på alle Camphillstedene verden over. Mange tok imot utfordringen og mange steder arbeidet med eventyret og flere steder har satte opp eventyret i skuespillform til påsken 2006.

Festivalens hovedtraksjon var nemlig at det skulle gjøres en teateroppføring av eventyret med alle festivalens deltagere. Hver region skulle forberede seg til å vise fram en eller to scener av skuepilllet på engelsk.

Under festivaldagene ble det anledning til å fordype seg i Goethes

eventyr gjennom forskjellige bidrag, samtaler, spilløvelser og den store framføring i Botten Hall for hele landsbyen, som kronet festivalen. Det

ble en to-og-en-half times fyrverkeri av en "happening". ■ ■ ■

Historien til Malik og Hadizat Gataeva og deres familiebarnehjem "Vår Familie"

Da den første krigen startet i Tsjetsjenia i 1994, arbeidet Hadizat som hjelpepleier. Etter den første bombing dukket de første foreldreløse barna opp, og de lokale myndighetene spurte Hadizat om hun kunne ta seg av 7 barn. Hadizat hadde selv vokst opp på barnehjem og hadde mange vonde minner derfra. Hun hadde lovet seg selv at hun aldri skulle sende et barn til et slikt barnehjem. Dette var begynnelsen på en forunderlig historie.

Tekst ASTRID BJØNNES

Hadizat og hennes mann Malik fikk ansvar for flere og flere barn som etter hvert dannet et slags "familiebarnehjem". Barna kalte dem mamma og pappa, og deres innstilling var å skape et virkelig hjem for disse barna.

Etter den første tsjetsjenske krigen bodde de i et hus rett ved markedsplassen i Groznyj. De hadde allerede da tatt hånd om flere titalls barn som enten var helt foreldreløse eller hadde foreldre som ikke kunne ta hånd om dem. Våpenstillstanden varte i ca. 3 år.

Så kom den andre tsjetsjenske krigen i 1999. En av de første dagene av krigen ble markedsplassen i Groznyj bombet. Deres hus ble totalødelagt. Heldigvis hadde de kommet seg ned i kjelleren og overlevde det hele. Men de mistet alt. De måtte sove på gulvet i det utbrente huset de første nettene. Det var da den tyske TV-journalisten fra ZDF, D. Schumann, kom for å lage et TV-program om dem. Da dette programmet ble vist på tysk TV, ble hjelpeorganisasjonen Cap Anamur involvert.

Malik og Hadizat og deres over 40 barn reiste til naborepublikken Ingusjetia der Cap Anamur hjalp dem til å kjøpe et hus. Der bodde de mer eller mindre uavbrutt frem til 2004 da alle tsjetsjenske flyktninger ble beordret ut av Ingusjetia og tilbake til

Tsjetsjenia. Krigen var offisielt over, og det skulle ikke finnes flyktninger lenger. Hadizat og Malik og barna flyttet tilbake til Groznyj, solgte huset i Ingusjetia og kjøpte et nytt i Groznyj.

I den tiden de bodde i Ingusjetia fikk de kontakt med andre organisasjoner som ville hjelpe, og bl.a. fikk noen barn et opphold i Ukraina og noen ble invitert til Litauen. I Kaunas ga de lokale myndighetene dem en leilighet og muligheter til å gå på skole. De fikk utvidet oppholdstillatelsen, og en liten gruppe av barna har nå vært der i over 4 år. De håpet på mer hjelp i Litauen, men til tross for at det har vært laget to TV-reportasjer om dem der de ba om hjelp, og at de har sendt henvendelser til diverse myndighetspersoner, har det ikke kommet noen form for hjelp utenom denne leiligheten de har fått bo i gratis.

Cap Anamur har hele tiden hjulpet til med penger til livsopphold i Tsjetsjenia og til å holde huset i Groznyj, men nå har de sagt at fra desember i år er det slutt på hjelpen.

Situasjonen i Tsjetsjenia er langt fra avklart, det er stadig bombing, og Hadizat og barna har tilbrakt utallige netter i kjelleren mens bombene har haglet rundt dem så kraftig at huset har ristet.

De 10 barna som har bodd i Kaunas i Litauen, har etter hvert fått skolegang slik at de har lært seg både russisk, litauisk og noe engelsk, og noen av dem er på god vei til å kunne klare seg selv om en viss tid. To er allerede ute av familien og har giftet seg i Kaunas, en er i kokkelære, to jenter går på kurs for å bli manikyrister, en jente vil bli frisør og en av guttene er nettopp flyttet opp fra 6. til 11.klasse og vil gjerne inn på universitetet etter skolen. Dette er ganske oppsiktsvekkende når man tenker på at flere av barna bare så vidt kunne lese og skrive da de kom til Litauen. Cap Anamur har ikke hjulpet til i Litauen, men en ung tysk dame (dat-teren til TV-journalisten som laget

programmet om dem i Groznyj), Sandra Schumann, sender 1000 euro i måneden. Det holder til mat for de 10 barna og foreldrene. De har da ingenting til faste utgifter, medisiner, klær osv. Hun har for øvrig også sendt en stor sending med klær til dem for et år siden og har med seg så mye hun kan når hun kommer på besøk en gang i året.

Ved hjelp av en gave på 20.000 euro fra Finland i sommer kunne Hadizat reise til Groznyj og skaffe pass til flere av barna og få dem med seg til Litauen. Hun ankom Kaunas i slutten av september sammen med 15 barn fra 2 til 18 år. De ble anbrakt på sanatorium for behandling og rehabilitering. De skal få legehjelp her. To av jentene trenger hjerteoperasjon, en gutt trenger å operere nesa etter en skade fra et granatangrep, en liten jente har åpen gane og trenger operasjon. Hvert av barna har en grusom historie å fortelle. Mange av dem har sett sine foreldre bli drept, jentene er voldtatt osv.

Hadizat og Malik tar seg av alle disse barna. Uten å se på hvilken nasjonalitet de kommer fra tar de dem inn i sin familie. Det er både russiske, ukrainske, ingusjetiske, dagestanske, ossetiske og tsjetsjenske barn i flokken. Noen har de adoptert, og de andre har de fått formynder-skap for.

(Fortsetter på side 16)

Camphill Ceske Kopisty i Tsjekkia

Kontaktperson: Astrid Bjønnes

**Kjære LANDSBYLIV!
Når bladet Landsbyliv kommer i
posten, kjenner vi stor glede.
Tidsskriftet gir oss håp og mot til
å fortsette med å skape et
Camphill-sted her i Tsjekkia.**

Tekst TURID NEJTEK

Siden ideen oppstod i Bergen for flere år siden, har motgang vært et ord som vi ble godt kjent med. Mange velmenende mennesker har uttalt seg om hvorfor veien mot målet er blitt så kronglete, andre har vært heller negative til både sted og folk som ville forsøke å skape en landsby etter Karl Königs ideer og Rudolf Steiners antroposofi.

Men..., her er vi fortsatt og kan med stor glede fortelle at vi nå har 3 fastboende landsbyboere, en til har vært på besøk og forhørt seg om mulighet til å få bo her.

Ekteparet Vladimir Havrda og Lida Havrdova er husforeldre. Deres bakgrunn for Camphill-arbeidet er praksis ved Camphill i England og flere år ved Camphill i Minnesota.

Her er også en gruppe på 3 personer med spesielle behov som kommer 2 og 3 ganger i uken. Disse blir godt tatt vare på av Iveta Sadecka som kommer 2 dager i uken og arbeider i verkstedene sammen med dem.

I tillegg til dette arbeider tsjekkiske Dominik og Hana som praktikanter. Iveta er steinerskolelærer i Semily, en lang togreise unna oss her i Kopisty. Hun er også en anerkjent treskjærer.

Den drivende kraften bak Camphill Ceske Kopisty har vært Radomil Hradil. Hans arbeid har betydd alt for denne landsbyen. Et styre bestående av mennesker med antroposofi som livsledsager har også hatt stor betydning.

Norge til Kaunas for å pusse opp leiligheten, så den kunne bli beboelig over vinteren. Vi fikk gratis maling, lånte en stor bil, malerne gjorde det gratis, og vi sendte med noe vinter-tøy og sengetøy.

I mai i år kom det melding om at huset er kjøpt i Kaunas! Papirene er endelig underskrevet, og Hadizat og Malik og barna skal flytte inn 1. juni. Det 15 barna som kom til Kaunas i september måtte reise tilbake til Groznyj i slutten av desember fordi de ikke hadde noe sted å bo. Leiligheten ble pusset opp og satt i god stand, og det ble kjøpt inn senger til de 10 barna der i november. Det har derfor vært ganske bra å bo der over vinteren for de 10 barna som Malik og Hadizat har hatt der. Siden desember har vi holdt på å samle penger og lete etter et hus. Nå er det kjøpt, og barna kan komme tilbake smått om senn.

Huset er finansiert slik: Innsamlede midler her i Norge og lånte penger i Finland. Det har gjort at Rodnaja Semja nå eier 1/3 av huset og finnene ved Virve Weckström eier 2/3. Huset kostet til sammen 94.000 euro, så her i Norge klarte vi altså å samle ca. 30.000 euro (ca. 240.000 kr!!!) Det er nesten helt utrolig. Det er først og fremst enkeltindivider som har gitt, så er det elevene på Steinerskolen i Vestfold som arbeidet inn 22.000 kr og Helle Bennett-fondet har gitt 45.000 kr. I NorBalSam har vi klart å sende ca. 40.000 kr.

Vi gir oss ikke med dette. I de neste 3 årene håper vi å kunne få innpen-ger nok til å betale finnene ut slik at Rodnaja Semja vil eie hele huset. Dessuten vil de trenge mer penger nå når de får 25 å fø på, og det blir vel også endelig mulig å få skikkelig me-disinsk hjelp til de barna som trenger det. Vi håper derfor også å kunne bidra med en sum i måneden i tillegg til de 1000 euro de får fra Tyskland. ■ ■ ■

Små og store beløp tas imot med takk. Send pengene til kontonummer: **7176 05 47330**
Rudolf Steinerskolen i Vestfold
Furumveien,
3142 Vestskogen
Merket: Hadizat

Leiligheten som de har fått låne av de lokale myndighetene i Kaunas, har de ingen garanti for at de kan beholde. Dessuten er den i en svært sørgelig forfatning. Den er så rå at det lukter muggent inne, veggene er på sine steder sorte av fukt, vinduene er utette, kjøkkenet er knøttlite med en komfyr der bare én kokeplate virker. Det er et knøttlite bad med toalett som altså benyttes av 10 barn og to voksne.

Det er direkte helsefarlig å bo i denne leiligheten. Det viktigste akkurat nå er, foruten å skaffe penger til mat og klær for de nye barna som er ankommet, å finne en ny bolig til dem. For noe over 100.000 euro kan de kjøpe et hus som kan romme dem alle sammen.

Fremdeles har de huset i Groznyj der ca. 15 barn er igjen. Dit reiser Hadizat med jevne mellomrom. Malik kan ikke reise fordi noen har vært ute etter ham i det siste. Det har de fått melding om fra slektninger i Groznyj. Det er umulig å si hva dette betyr, men det kan være at noen har sett seg irritert på at han har kontakt med utlendinger og får hjelp derfra.

De håper å kunne hjelpe de av barna som trenger det til behandling, operasjoner og rehabilitering. De håper at de 23 barna som nå er i Kaunas kan få bli der, få gå på skole og ha trygghet rundt seg. De håper også at de andre barna som er igjen i Groznyj, kan komme til dem, og at de alle kan leve sammen i trygghet for bomber og granater, fra kidnappinger og løsepenger, fra vold og sult. Mest av alt håper de på fred i Tsjetsjenia og at de kan flytte tilbake dit, men foreløpig ser det mørkt ut, og barna må reddes!

I oktober 2005 ble det oppdaget at enda et barn har hjertefeil, og legene sier at hadde de ikke sett det, ville de ikke ha trodd at blodprøvene deres kommer fra så små barn. De er altså i svært dårlig forfatning. Men 6 av de 15 har begynt på skole. De nesten gråt av glede da de kunne gå til skolen i trygghet for første gang på lang tid.

I november reiste to karer fra

20 forskjellige sorter grønnsaker og 20 ulike urter av meget god kvalitet ble resultatet. Produktene selges til butikker og privatkunder, mesteparten i Praha. Vi har nettopp levert 100 kg meget gode poteter til en privatkunde. For neste år er 2000 jordbærplanter kommet i jorden og 50 frukttrær av ulikt slag er plantet.

Camphill-husene er en gammel gårdbygning hvor hovedhuset nå bare mangler siste oppjustering av fasaden. Her er flere bygninger på den tidligere gården. Et hus er verksted for trearbeid, modellering og tekstilarbeid. Rehabiliteringen her er ikke ferdig fordi vi mangler penger,

Landsbyens bygninger er plassert midt i den lille tsjekkiske landsbyen Ceske Kopisty. Her er ca. 300 fastboende. Jordbruk har vært hovednæring her i flere hundre år. Landsbyen ligger ca 5,5 mil nord for Praha. Kjøretid med bil er ca. 50 min. Et par km. unna ligger den tidligere konsentrasjonsleiren og gettoen kjent under navnet Theresienstadt etter byen Terezin. Her døde 35000 mennesker under krigen, og hver dag har leiren besøk av mennesker fra hele verden. Flere har ment at denne nærheten er svært uheldig for Camphill Ceske Kopisty. Noen av oss har valgt å stå på en linje som sier at vi må skape en positiv motvekt mot det onde som fant sted her for 60 år siden.

Mellom-Europa.

Camphill har kjøpt 10 hektar jord. For annet år på rad er det dyrket grønnsaker og poteter på ca. 2 hektar etter biodynamiske retningslinjer, resten er besådd med grønn gjødsel.

men aktiviteten og kreativiteten er likevel i stor grad tilstede.

Vi leste med glede artikkelen fra besøket i landsbyen Wojtowka i Polen, og håper at Camphill Ceske Kopisty får besøk neste gang. Det ville gledet initiativtaker spesielt å se Phyllis Jacobsen som var her med sin mann Ivan på den første befarings. Likeledes ekteparet Nesheim og Otto Krog som har støttet opp om arbeidet. Mange andre har også bistått med gode tanker og pengegaver, og uten gave fra Landsbystiftelsen som nedbetales til Cultura Sparebank av Hogganvik Landsby, ville det ha vært enda vanskeligere å starte opp. Men som alltid trengs flere penger!

Cultura Sparebank har egen konto for gaver til stedet.

Vi gir oss ikke! ■ ■ ■

Kontonummer i CulturaSparebank:

1254 20 08006

En øvelse for sosial kunst

Utdrag av en artikkel skrevet av Johannes Denger i "Lebensformen in der Sozialtherapeutischen Arbeit" Verlag Freies Geistesleben 1995. Artikkelen heter: Sozialtherapie – Begegnungskunst unter erschwerten Bedingungen.

Oversatt av ANNE LANGELAND og DAG BALAVOINE

Den som har muligheten til å besøke sosialterapeutiske steder, som forfatteren av denne artikkelen har, vil komme til å ha viktige menneskemøter. Det dreier seg om menneskemøter, uavhengige av handicap, møter som lar mennesket få verdighet, ja som skaper menneskeverd.

Skal et menneskemøte virkelig kunne lykkes, begynner det med å være oppmerksom på det andre mennesket. Dette kan nok først synes som en selvfølgelighet, men gjennom øvelse kan det fordypes. Forutsetningen er en virkelig iakttagelse, en så ren iakttagelse av fenomenet som mulig.

Hvert menneske viser seg i sin egne spesielle fremtoning. Fra det vanlige drømmende i menneskemøtet kan det da komme til det Rudolf Steiner kaller oppvåkningen "til det andre menneskets natur." Med en ren iakttagelse menes det at den er fri for sympati og antipati, det vil si: å betrakte det mennesket man står overfor som det er uten bedømmelse.

Det neste skritt er så å gjenskape det som er blitt iaktatt i det ytre, i sitt eget indre. Til dette er, for eksempel kvelden særlig egnet. Om dagen har vi hatt et menneskemøte. Om kvelden når vi er alene, ser vi tilbake på opplevelsen idet vi prøver å forestille oss og gjenskape dette menneskets ytre fremtoning detaljert og mest mulig eksakt. Nå blir det første skritt satt på prøve, for vi merker plutselig at vi ikke kan gjenskape enkelte ting. For eksempel kan vi ikke forestille oss nesen i profil, fordi vi ikke har lagt merke til den. Dette kan vi da forsøke å rette på ved senere møter. Det avgjørende er at vi gjenskaper forestillingen helt uten bedømmelse eller verdinormering.

Dette danner videre forutsetningen for en usentimental medfølelse, det å

kunne sette seg inn i et annet menneskes situasjon. Nå opplever vi hans/hennes ensidighet, som for eksempel uttrykker seg i et handicap, og straks stiger motbilder opp i sjelen som vil utfylle denne ensidigheten. I det ideelle tilfelle oppstår da en terapeutisk intuisjon. Ved en slik gjennomtrengning av det som omgir det andre menneske lik et hylster, blir det mulig å komme til et vesensmøte: Den vi møter kan, mer eller mindre bevisst, oppleve at den som står overfor ham, meget godt har sett hans ytre fremtoning, men har ikke forvekslet den med selve vesenskjernen. Ved å ha blitt gjort hel på denne måten føler den andre seg ikke gjenkjent på grunnlag av sin determinerte fortid, men han føler seg tiltalt som et blivende menneske: Fremtidskrefter åpner seg. Da blir det fjerde skritt, det egentlige møtet, mulig: Det å bli ett i ånden.

Vi har knapt begynt å øve den sosiale kunst før vi støter på hindringer: Den største faren ligger, etter min erfaring, i at jeg hopper over det 2. skrittet: Vi betrakter – og bedømmer, dømmer, med en gang. Det å fastslå en mangel er lett, det skjer egentlig helt av seg selv. Øvelsen her består i å holde tilbake denne raske bedømmelsen. Gjennom den forestilling som vi har gjenskapt i vår indre, som er nevnt overfor, kan vi danne vårt eget tankeinnhold om til et kar hvor det andre mennesket kan komme til syne, slik han er. Dette betyr et offer for den raske forstandstenkning- en som er så utpreget i vår tid.

Vi kan sammenlikne disse fire skritt til det sanne menneskemøtet med sakramentet slik det viser seg i "den hellige messe".

Det første skritt ville være Forkynnelsen: Den vi møter er i sin væren et budskap som det gjelder å ta i mot og forstå.

Det andre skrittet, offeret ville være som antydnet ovenfor.

Det tredje, forvandlingen, kan inntre ved en terapeutisk intuisjon fra en gjenskapelse av iakttagelsen i sjelens indre.

Den fjerde skrittet kan føre til kommunionen, å være ett i ånden, når et møte blir pleiet på denne måten, til å

Foto: Dag Balavoine

være ett i ånden. "Å bli var ideen i virkeligheten, er menneskets sanne kommunion". (Rudolf Steiner). For å gjelde menneskemøter ville jeg si: "Å bli var Jeget i dets omsvøpsnatur, er den sanne kommunion".

Hvorfor er det å føre sammen iakttagelse og begrep så mye vanskeligere når det gjelder mennesket enn med andre erkjennelsesobjekter? Med hensyn til objektens verden som omgir oss, er iakttagelse og begrep delt opp bare fordi vår organisasjon er slik den er. Når begge settes riktig i forhold til hverandre, er erkjennelse mulig.

Dette er ikke slik når "objektet" er et annet menneske.

"Når det gjelder mennesket, er begrep og iakttagelse faktisk atskilt, for at de skal kunne bli forent gjennom mennesket selv". (R. Steiner). Dette gjelder ikke bare når vi skal bli var den andre, men det gjelder også for oss selv: Jeg er ikke bare menneske, jeg blir menneske gjennom realiseringen av den frie ånd. Individualiteten som det spørres etter her, kan egentlig ikke postuleres. Først gjennom iakttagelsen oppstår det "rommet" der den kan leve. "Individualitet er bare mulig når det enkelte individuelle vesen blir forstått av andre gjennom en individuell iakttagelse." (R. Steiner.) Var det annerledes hadde vi skapt en ny norm. Det betyr ikke mindre enn at individualiseringen skjer gjennom menneskemøter. Og derfor er sosialterapi et omfattende øvelsesfelt der vi kan lære ekstremt mye om hva menneskemøter overhode er, nemlig å erkjenne den andre i sitt vesen.

Integrasjon er en menneskerett. Politiske og samfunnsmessige betingelser må gi rammene som muliggjør dette. Virkeliggjort blir integrasjonen der hvor vi som Jeg blir var hverandre, med

Camphill i pinsens tegn

Vidaråsen, den første Camphill-landsby i Norge, hadde sin begynnelse i pinsen 1966. Pinsen er fellesskapets fest. Da mottok apostlene den hellige ånd, og i pinsens tegn kunne de gå ut i verden og helbrede.

Tekst JOHN BAUM

Pinsen og det vi kan kalle pinsens tegn, har spilt en vesentlig rolle i Camphills tilblivelse. Vidaråsen, som en kraftfull gren på Camphill-bevegelsens tre, er en del av den historien som strekker seg tilbake til tiden før Den andre verdenskrig. Her skal vi se på noen avgjørende momenter i Camphill-bevegelsens tilblivelseshistorie.

Den nyutdannede, 25 år gamle legen, Karl König, holdt et foredrag på et antroposofisk stevne i Wien 15. oktober 1927. Lederen av en psykiatrisk klinikk i Wiesneck, legen Friedrich Husemann, var til stede. Etter foredraget talte de to sammen, og Husemann tilbød König arbeid ved hans klinikk.

Karl König hadde året før skrevet til Ita Wegman og spurt om han kunne hospiterer ved klinikken som hun ledet i Arlesheim, men han hadde ikke fått noe svar. 1. november 1927 skrev da Karl König til Ita Wegman, som ledet den antroposofisk orienterte medisin den gang, og spurte hva hun syntes om tilbudet til Husemann¹. For en ung lege, som hadde fått tilbud om å bli universitetslektor i embryologi i Wien og nå kunne bli psykiater, var et slik avgjørende veivalg vesentlig.

Samme dag som Karl König skrev brev til Ita Wegman, tirsdag 1. november 1927, døde Rudolf Steiners søster, Leopoldine Steiner, i nærheten av Wien. Ita Wegman reiste til Wien for å delta i begravelsen. Karl König ble spurt om å være med for å ta imot Ita Wegman på jernbanestasjonen i Wien. Han mislikte situasjonen:

”Jeg hadde aldri truffet henne før, og jeg spurte meg selv hvorfor det

Karl König, Wien 1936.
Foto: Karl König Archives.

var nødvendig for meg å vente på noen jeg slett ikke kjente. Den gang var jeg ganske ung og sjenert og likte ikke å ferdes så mye blant folk.”²

Noen dager senere hadde Karl König og Ita Wegman en samtale og hun inviterte han til Klinikken i Arlesheim. Det kan ikke ha tatt mange dager før han reiste til Arlesheim. Nettopp den samme dagen som Karl König ankom Arlesheim, kom også Tilla Masberg, som to år senere skulle bli hans hustru. Søndag 27. November, den første adventssøndag, opplevde Karl König adventshagen:

”En liten haug av grønn mose og jord var plassert på gulvet i midten av rommet, kronet med et stort tent stearinlys. I hånden holdt hvert barn et eple med et lite stearinlys stukket inn i... Det ene barnet etter det andre måtte prøve – alene eller med en ledsager – å gå langs spiralen av mose, for å tenne sitt lys ved det store stearinlyset...

Plutselig visste jeg: Ja, dette er min framtidsoppgave!”

Anke Weihs kalte Karl Königs opplevelse ved adventshagen for Camphills unnfangelsesøyeblikk.³ Denne advent opplevde Karl König fellesskapet og sin framtidsoppgave.

Det var i advent, men opplevelsen var i pinsens tegn.

I Tilla Masberg møtte Karl König et menneske som skulle hjelpe han til å finne sin vei i livet. Hun hadde startet et lite helsepedagogiske hjem, og hun spurte han snart om han ville være med. Karl König svarte at han var villig til det hvis forholdene kunne bli større. På Kristi himmelfartsdag året etter, 18. mai 1928, mindre enn et halvt år etter han hadde sagt ja til å arbeide ved Klinikken i Arlesheim, ble slottet Pilgramshain in Silesia (nå Polen) tilbudt for det helsepedagogiske arbeide.

Fra høsten 1928 til våren 1936 arbeidet Karl König på Pilgramshain. Hans opplevelse ved adventshagen i 1927 var vanskelig å få realisert i livet. Da han måtte reise fra Tyskland i 1936, var hans jødiske avstamning kun den ytre grunnen, den indre grunnen var ”den stadige oppløsningen av fellesskapet internt i institusjonen.”⁴ Han fant ikke pinsens ånd tilstedeværende der.

Karl König reiste tilbake til Wien i mai 1936, og der etablerte han en medisinsk praksis. Denne høsten inviterte han en gruppe unge mennesker,⁵ som hadde truffet hverandre gjennom syv år. På søndager gikk de turer i skogen ”Wiener Wald”, og etterpå leste og musiserte de sammen. Vinteren 1936-37 kom flere nye unge⁶ til, og de studerte antroposofi sammen med den 34 år gamle legen. Vinteren 1937-38 begynte de å snakke om å gjøre noe praktisk sammen også.

Så kom 11. mars 1938. Dramatikeren Carl Zuckmayer⁷ var i Wien denne fredagen:

”Natten før den 11. mars kom det en veldig sterk fønvind. Den var varm og tørr som om den kom fra ørkenen. Den bølget under en skyfri himmel hele den påfølgende dag og blåste utallige flygeblad, som oppfordret til valg, omkring i gatene, som høstblad. Overalt virvlet det papir.”

Den østerrikske statsminister, Kurt von Schuschnigg, prøvde hele dagen desperat å avverge en tysk overtakelse av Østerrike. Zuckmayer fort-

*Kirkton House gruppe:
Stående: Willy Amann, Peter,
Anke, Thomas, Alex, Tilla.
Sittende: Trude, Marie, Alix. (Barbara
og Carlo var ikke med i Kirkton House)
Bildet er tatt pinsesøndag 1940 rett før
mennene ble ført bort av politiet.
Foto: Karl König.*

setter:

(Fortsetter på side 20)

”Da solen sank, talte Schuschnigg sitt siste budskap i radioen: ”Jeg må vike for overmakten. Gud beskytte Østerrike!” Han stod, som man senere fikk vite, akkurat da mellom to hakekorsbærende vektere fra hans egen livgarde, som var i ferd med å ta han til fange.

Denne kvelden brøt helvete løs. Underverden åpnet sine porter og slapp løs de verste, ufyseligste, skitne ånder. Byen forvandlet seg som til et marerittbilde av Hieronymus Bosch: ”Det synes som om uvesen og halv-demoner kom krypende ut av sine leireegg og steg opp av klisne gjørmehull. Lufta var fylt av stadig gjentagende vræl, ville, hysterisk skrik fra menn og kvinnestruper som hylte og skrek dager og netter igjen. Og alle menneskene mistet sine ansikter i fortrukne grimaser, den ene i angst, den andre i løyn, andre igjen i vill hatefull triumf.”

Denne kvelden gikk de unge menneskene i ungdomsgruppen opp bakken til Anastasius Grünsgasse 49, huset der familien König bodde og han hadde sin medisinske praksis, og hvor de alltid hadde møtt hverandre. Med stearinlys og bak lukket gardiner møttes de. Kvelden var lang. Beslutningen ble tatt. De skulle møtes i et annet land og arbeide sammen. Ved avgrunnen ble beslutningen deres tatt, det var i pasjonstiden, men avgjørelsen ble tatt i pinsens, i fellesskapets tegn.

Alle flyktet fra Wien. Først prøvde Karl König å finne en mulighet for gruppen i Frankrike, så i Irland. Høsten 1938 besøkte han Ita Wegman i Sveits. Hun sa:

”Hvorfor prøver du ikke Skottland? Jeg har en venn i nærheten av Aberdeen som kanskje er villig til å hjelpe deg med å begynne et arbeid og med å bygge opp en framtid der.”⁸

Karl König var i tvil, for han visste hvor lang tid en innreisettillatelse tok. Ita Wegman var ikke i tvil og sa noe slikt som: ”Der det er en vilje, der er det også en vei.” To dager senere fikk Karl König, overraskende, tillatelse til å reise til Storbritannia og å bo der. En av ungdomsgruppen fra Wien var allerede i Skottland, og det kan ha vært dette, i tillegg til forbindelsen til Ita Wegman, som måtte til for at familie Haughton lot gruppen fra Wien overta Kirkton House, Culsalmond nær Inch i Aberdeenshire. På pinsesøndag, 28. mai 1939 ble Kirkton House innviet for helsepedagogiske oppgaver.

Våren 1940 ble ”the Battle of Britain” utkjempet i luftrommet over Sør-England. Statsminister Winston Churchill ga uttrykk for den fremmedfrykt mange i Storbritannia følte den gang ved å si: ”Collar the Lot!” Utlendinger skulle tas ved nakken og interneres.

På selveste pinsesøndag, 13. mai 1940, kom plutselig politiet for å hente alle menn fra Kirkton House.

Kvinnene ble alene tilbake sammen med barna. De var også alene om å bestemme om de ville realisere den planlagte overflytting til Camphill, et større gods ved River Dee i nærheten av Aberdeen. Kvinnene besluttet seg for å flytte likevel, og de begynte å arbeide i Camphill, uten mennene. Det var i pinsetiden, og deres bestemmelse var i pinsens tegn.⁹

Som en ny gren på Camphill-bevegelsens tre, videreførte Vidaråsens grunnleggere dette indre forholdet til pinsen, fellesskapets fest, da de startet den første Camphill-landsbyen i Norge i pinsen 1966.

Å gå tilbake i historie er som å stå ved roten av et tre. For å kunne se hele treet er det klokt å tre tilbake for å betrakte det på avstand. Da kan trets karakter og form tre frem for oss, og vi kan se at det kraftigste livet er å finne ved den ytterste delen av grenene. Men hva skulle grenene være uten stammen, – uten røtter? Og hva skulle røttene og stammen være uten grenene? ■ ■ ■

1 Detaljene fra Friedwart Bock.

2 Fra Hans Müller-Wiedermann, Karl König, Eine mitteleuropäische Biographie im 20. Jahrhundert, Verlag Freies Geistesleben, Stuttgart 1992.

3 Formidlet av Nora Bock.

4 Se Müller-Wiedermann.

5 Bl.a. Hans Schauder, Rudi Lissau, Alex Baum, Sali Gerstler (Barbara Lipsker), Trude Blau (Amann).

6 Bl.a. Thomas Weihs, Peter Roth, Carlo Pietzner og Alix Roth. Anke Nederhoed (Weihs) var venn til Peter og Thomas og pasient av Karl König, men ble ikke invitert til ungdomsgruppen. Marie Blitz (Korach) kom først med i Kirkton house.

7 Carl Zuckmayer, Als wär's ein Stück von mir, 1966.

8 Karl König, The Candle on the Hill, The Cresset, Vol VII, Summer 1961.

9 Dette skjedde for 66 år siden i år (2006). Det er to-tredjedeler av et århundre siden.

John Baum vokste opp i Camphill i Skottland og England. Han skrev om ”Ungdomsgruppen i Wien” og om hans far, Alex Baum, i ”The Builders

Fremtiden for Landsbystiftelsen

Cato Schiøtz

of Camphill. *Lives and Destinies of the Founders*". Redigert av Friedwart Bock, Floris Book, Edinburgh 2004.

I juni feirer vi 40 år siden Vidaråsen begynte. Dette er en tid for både tilbakeblikk og fremtidsvisjoner. I denne anledningen spurte vi medlemmene av Representantskapet om de ville skrive noen setninger om hvordan de ser fremtiden for Landsbystiftelsen i Norge.

Satt sammen av JAN BANG med innslag fra CATO SCHIØTZ, SVEIN BERGLUND og PER ØVERLAND
Foto BORGNY BERGLUND

CATO SCHIØTZ er leder for hovedstyret og har vært med å løse Landsbystiftelsen gjennom en ny ordning med myndighetene og til nye vedtekter. Han skriver:

Det er viktig å bevare og styrke Landsbystiftelsens positive sider. Det vil si å opprettholde et kvalitetsarbeid mot mennesker med spesielle behov basert på det sosiale og økonomiske

fellesskap man i dag har blant medarbeiderne.

Fremtidens utfordringer ligger i hvert fall på tre hovedområder:

1. Hvordan skal medarbeiderne bli enda bedre i stand til kvalitetsmessig å oppfylle sitt meget viktige arbeid med landsbyboere?
2. Hvordan sikre stedenes økonomi, slik at forholdene legges til rette for et best mulig tilbud til landsbyboere og til å gi medarbeiderne et økonomisk grunnlag som fremstår som tilfredsstillende?
3. Hvordan synliggjøre Landsbystiftelsens viktige sosiale impuls

Svein Berglund

i norsk offentlighet, slik at også forholdene legges til rette for en forbedret rekruttering av norske medarbeidere?

SVEIN BERGLUND ble valgt inn som formann for Representantskapet for ett år siden etter mange år som gjest i representantskapet. Han skriver:

Gjennom førti år har Landsbystiftelsen dyrket frem en fellesskapskultur som vil kunne få stor betydning for fremtiden. Mer og mer vil Landsbystiftelsen kunne fremstå som en spire til og en modell for et fremtidig samfunn hvor det utvikles omtanke og omsorg for hverandre og for naturen. Vi oppdager at i det daglige blir livet derved varmere og frodi-

gere. Når også det kunstneriske blir pleiet i fellesskapet, vil dette gi oss overlys og tillit til en høyere mening med tilværelsen.

Innad er det tre kvaliteter som har betydning for det videre arbeidet: omtanken for hverandre, åpenheten overfor hverandre og pleien av det kunstneriske element i fellesskapet. Utad er det en oppgave å synliggjøre hva dette fellesskapet står for. Dette kan for eksempel skje ved å ta del i de spørsmål som opptar menneskene og bygge på de erfaringer og den innsikt som er utviklet gjennom alle disse årene.

PER ØVERLAND har nå vært representantskapsmedlem i flere år i tillegg til å ha vært styreleder for lokalstyret på Vallersund Gård. Han har skrevet en grundig bok om Vallersunds Gårds historie. Han skriver:

Så sant det vil være nye mennesker som er villige til å gjøre en uselvisk innsats i landsbyene, tror jeg på

Per Øverland

en fin fremtid for bevegelsen i Norge,

En fremtid for Vidaråsen Landsby?

fordi fremtiden vil trenge denne innsatsen mer enn noen gang tidligere!

Hvordan så fremtiden ut før? Dette fant vi i Vidaråsen Nytt fra våren 2000. Red.

Tekst JOHAN FUGLÅR

Hvordan vil Vidaråsen se ut i fremtiden? Vil vi kunne opprettholde den aktiviteten som vi har i dag. Klarer vi å fortsette å bo sammen så tett i store familiehus? Er det fremdeles mange unge som ønsker å komme til landsbyen for å bo og arbeide i kortere eller lengre tid?

Klarer vi som har bodd her lenge, å tilpasse oss hva det nye årtusetet krever av oss? Jeg tror noen av våre arbeidsområder må reduseres eller legges ned for en tid. Antallet innbyggere i landsbyen er nesten det samme i dag som for 20 år siden. Vi har i de siste 20 år fått ny hall, bilverksted, snekker-/betongverksted, sentrumsbygg med meieri, urte-/matforedling og bakketunkafé. Det gamle fjøset er revet og en ny gårdsbygning er bygget. I gartneriet er det kommet et stort drivhus. Det er kommet stort gjestehus og nytt kontorbygg. Det er også bygget stort terapihus, og Karin Krogstad hus er kommet i de siste 20 år. Alt dette må holdes vedlike og i

stand.

En mulighet er kanskje å bygge flere familiehus for å få flere folk inn i landsbyen. En annen mulighet er kanskje å ansette flere til å hjelpe hvor det trenges. En tendens som viser seg klart i Camphill-bevegelsen internasjonalt er mangelen på nye unge medarbeidere. Flere av stedene i Europa mangler medarbeidere. Hvordan møter vi en slik utvikling? Bli ideen om å bo sammen utvasket hvis det blir flere ansatte? Hvordan er det for oss som bor her, ser vi oss gamle her? Klarer vi å bo

på samme måte som vi har gjort siden Camphill start. Eller må vi tørre tenke i nye baner også der? Skal en som er ansvarlig for et hus også være ansvarlig for et verksted? Har vi en grense for hvor mye ansvar vi klarer å bære før det går ut over vår helse og vårt velvære? Dermed er det fare for utbrenthet som følge av stress og overarbeid. Kommer det, er kvaliteten av vårt arbeid ikke god, spesielt for våre barn og for de som vi er ment til å være her for. Der tror jeg det nye årtusetet vil kreve forandringer av oss. Vi må tørre å ta nye

Arkivbilder fra Vidaråsen i «gamle dager».

Landsbybevegelsen kommer til Norge og til Trøndelag

skritt inn i det som ikke er kjent og prøve å være våkne og se hvilken vei det fører. Er det en vei vi ikke vil, må vi prøve en annen. ■ ■ ■

Den tyske legen Margit Engel dro i 1950 til dr. König i Skottland for å sette seg inn i hans arbeid. Hun ble betatt av landsbybevegelsen, og det skulle bestemme resten av hennes liv.

Tekst PER ØVERLAND fra hans bok Vallersund Gård

Hun har en spesiell bakgrunn. Hun ble født i Tana i Norge i 1921, men vokste opp i Tanzania i Afrika. Hennes mor var norsk. Faren ble en berømt tysk vitenskapsmann, men han var distriktslege i Tana da Margit ble født.

Hun studerte medisin bl. a. i Erlangen og Tübingen og ble ferdig lege i april 1945. En tid arbeidet hun på barneklirikken ved Universitetet i Greifswald i Øst-Tyskland (DDR), men et møte med Karl König i

Tyskland og et besøk hos ham i Skottland ble bestemmende for hennes livskurs. I 1952 var hun på besøk i Norge sammen med König og det samme i 1953. I 1954 gikk hun inn i arbeidet med å bygge opp en Camp-hill-landsby i Bergen, Helgeseter, men det skar seg, og hun vendte tilbake til England og arbeidet der til hun i 1964 startet på ny frisk i Norge.

En tid arbeidet hun som assistent-lege under Gabriel Langfeldt på Psykiatrisk klinikk. En gruppe var i gang med å finne et sted å begynne en landsby, men det så ut til å stanse opp. Så ble det i 1966 aktuelt å starte en landsby på den lille og forfalne gården Bakke i Andebu ved Tønsberg. En liten gruppe ildsjeler omkring Margit startet, og eventyret Vidaråsen vokste frem og ble selve mønsterlandsbyen i Norge.

I pinsen 1966 var den første gruppen på fire på Bakke gård: Margit Engel, ekteparet Phyllis og Ivan Jacobsen og Trygve Thornes. Ivan

sier om Margits rolle: "Margit Engel var kommet inn i bildet, og da hadde det hele fått et nervesentrum og en vilje." (Se Ø. Parmann, 'Skjebnemøter', s. 94).

Flere medarbeidere sluttet seg til og de første beboere kom. Mye av økonomien i den første tiden ble skaffet av russen, som ble begeistret for tiltaket og solgte lys til inntekt for Vidaråsen. Om Vidaråsen kan en bl. a. lese i Ø. Parmann, Skjebnemøter, Oslo 1996 og N. Christie, Bortenfor anstalt og ensomhet, Oslo 1989. Vi skal gå videre til knoppskytingen i Trøndelag.

Det var en foreldregruppe i Trøndelag som først ønsket at det skulle bli et trøndersk Vidaråsen. Et brev gikk til Vidaråsen i 1976, og svaret var at dersom foreldrene kunne finne en passende gård, så skulle man gå videre med saken. Foreldrene begynte selvsagt å lete etter en gård, men det var ikke så lett å finne noe. Når vi skal forsøke å

fremstille hvordan landsbyene i Trøndelag ble til, kan vi merke oss et uttrykk fra Parmanns bok s. 142:

(Fortsetter på side 24)

”At disse tre stedene (i Sør-Trøndelag) er kommet i stand, skyldes det mange gode hjelpere...”

Kanskje er det mest sakssvarende å dele de ”gode hjelpere” i tre grupper. Den *ene* gruppen er medarbeiderne som fra starten har arbeidet og bodd på stedene, den *andre* gruppen er foreldre og andre motiverte mennesker som er levende interesserte i at en landsby skal bli til og den *trede* gruppen er offentlige myndigheter som sitter inne med store ressurser og som kan skaffe de nødvendige tillatelser.

Alle tre grupper er viktige og det kan være vanskelig å vurdere hvem som i de ulike stadier har vært viktigst. Kanskje er det direkte uheldig å forsøke å gradere de ulike grupper og personers viktighet i utviklingen av et stort prosjekt. På de ulike stadier varierer nok også de ulike grupperes ”viktighet”. La oss begynne med de offentlige myndigheter, selv om de slett ikke er de drivende krefter i å få til en landsby. For en landsby er forståelse hos kommunen og hos fylkets helse- og sosialvesen viktig. For den økonomiske drift er dessuten staten viktig. Men den kan ikke skapes av et vedtak i et offentlig styre. Den forutsetter motiverte og offervillige mennesker.

La oss starte med et brev fra Landsbystiftelsen til fylkeslegen i Sør-Trøndelag i 1976. (Noe senere kom det et sirkulære fra dr. Steinfeldt Foss i Helsedirektoratet til alle fylker. Han hadde vært på Vidaråsen og var begeistret for det han så. Han mente at slikt sted burde det bli i alle fylker, også i Sør-Trøndelag. Dette rundskrevet medvirket nok til at stemningen i de fylkeskommunale organer ble positivt stemt til Landsbystiftelsen.)

Brevet fra Representantskapet i Landsbybevegelsen tilbød seg å utvikle et ”Vidaråsen i Trøndelag”. Brevet ble drøftet på et postmøte som fylkeslegen og sykehussjefen hadde sammen. Til stede var konsulenten for psykisk utviklingshemmede hos fylkeslegen, Randi Normann, og hun forteller følgende fra dette møtet:

”Både sykehussjef og fylkeslege var like uforstående til hva dette var – en landsby for psykisk utviklingshemmede? Siden jeg var den skjulte og direkte årsak til at brevet kom til fylket – kunne jeg fortelle om Vidaråsen – hvordan det fungerte osv. De som var tilstede syntes nok dette var meget spesielt og undret seg. Særlig da jeg fortalte om landsbylivet og at klienter var beboere og de som arbeidet der kalte seg medarbeidere – at de siste ikke hadde fast lønn. De dro på smilebåndet og mente at dette var for urealistisk og merkelig til at det kunne fungere. Sykehussjefen konkluderte med at han syntes det hele virket som en slags munkeorden. Imidlertid sa han – jeg forstod det nærmest som en slags avrunding på hele møtet – at jeg kunne jo reise rundt i kommunene og se om jeg fant en gård som kunne passe. At han ikke hadde noen tro på dette var ganske tydelig. Han så vel på det hele som en noe absurd idé hos en nyansatt konsulent hos fylkeslegen. Men siden det var professor Christie som hadde ført anmodningen i penen måtte han gi en tilbakemelding.”

Randi Normann hadde kommet til fylkeslegen i en nyopprettet stilling som konsulent for psykisk utviklingshemmede i oktober 1974. Hun hadde hatt ett års permisjon fra sin stilling ved Psykiatrisk klinikk i Oslo. Hun hadde fulgt utviklingen av Vidaråsen på nært hold og var jo vel kjent med Margit Engel. Letingen etter en egnet gård i fylket fortsatte, men var ikke greitt å finne. Under letingen hadde sykehussjefen nevnt at man kanskje

kunne finne en gård på grensen til Nord-Trøndelag slik at begge fylker kunne være sammen om prosjektet.

Da Randi Normann sammen med Kjell Moxness fra foreldregruppen besøkte Malvik kommune, fikk de som sjåfør drosjeeier Ola O. Venn. Da de hadde sett på et par aktuelle gårder, fortalte Venn om en ensom gård han kjente til på grensen til Nord-Trøndelag, Jøssåsen. Og der klaffet alt. Nå var O. O. Venn ingen hvem som helst. Han var med i kommunestyret og var senere i mange år varaordfører og ble også mangeårig medlem av styret for Jøssåsen landsby! Jøssåsen har i alle år kunnet glede seg over et enestående godt forhold til kommunen. Det hører også med til historien at sykehussjef Sjur Bjørve ble en god venn av Landsby-bevegelsen og ble også medlem av Representantskapet!

Så skulle Jøssåsen landsby starte. Da kom andre personer inn. Rigmor Skålholt forteller: ”Det var våren 1977. Arild Smeby, som var bonde på Vidaråsen den gang, tok med seg kona si og reiste opp til gården som het Jøssåsen for å se på forholdene. Og han mente at gården ville egne seg. Min far var også med; han var bonde i Sør-Trøndelag og kjent politiker. Så reiste noen av oss opp til denne gården for å bo der en uke og finne ut hvordan det føltes. Vi snakket med ordføreren og reiste litt rundt i bygda og forhørte oss om hvordan naboene ville stille seg. Vi hadde jo hatt problemer med naboene i Hogganvik. Men alle var positive. Selv syntes jeg stedet var forferdelig

Hallen på Jøssåsen

Fra fjøset
på Jøssåsen

ensomt, langt inne i åsen. Her vil jeg aldri bo, tenkte jeg.

Det ble besluttet at Birgit og Terje Hammer skulle reise opp og starte. De hadde da vært flere år i Tyskland på et helsepedagogisk seminar. Så stod de da der foran en gruppe forventningsfulle foreldre med psykisk handicappede barn. Jeg skulle også være med. Hadde da vært en tre-fire år på Vidaråsen og var egentlig ganske fersk. Var heller ikke overbevist antroposof på det tidspunkt. Det følte som å bli utkommandert til fronttjeneste.

Så viste det seg at Terje hadde hatt en drøm om at han skulle starte et slikt pionérprosjekt sammen med en venn, Dag Gunnerød, som var snekker. Han hadde vært en tid på Vidaråsen som gymnasiast. Han sa ja til å være med som snekker i oppstartingsfasen. Så fikk vi låne en gammel buss på Vidaråsen og stappet den full med sengetøy, kjøkken-saker og rusk og rask. Vi ble utstyrt med 20.000 kroner, og så kjørte vi av sted og kom frem sent på natten like før pinse. Og vi startet virkelig fra bunnen. Folk i nabolaget lurte jo fælt på hva vi skulle sette i gang. Her oppe i Mostadmarka hadde ikke – som en sa – dansen om gullkalven startet ennå. Her var alt likesom fremdeles uberørt og uskyldig. Det var veldig meget godhet og gammel-dags menneskelighet der. Fra første dag kom det folk og gav oss det vi trengte. Vi fikk låne traktor, så vi kunne begynne å pløye. Vi fikk en hest i gave, vi fikk en ku og sauer, og fra Universitetet i Trondheim fikk vi kyllinger. Hele tiden kom det folk med gaver; det formelig strømmet på oss hele sommeren. Vi ble virkelig båret

frem. Folk kom også for å ta et tak med i onna... Så kom de første landsbyboerne, og foreldrene stilte opp hele veien. Dette var faktisk den stikk motsatte situasjon av den landsbyen møtte i Hogganvik, hvor man i flere år måtte kjempe mot mistenksomhet, uvilje og uforstand." Og slik har det fortsatt. I dag er Jøssåsen en vel-fungerende landsby som har vokst seg inn i bygdelivet til glede for alle parter.

Landsbybevegelsen skulle fortsette knoppskytingen i Trøndelag.

Et nytt initiativ skaper uro i Vallersund

Da det ble kjent i lokalmiljøet at det skulle komme et behandlingssted for narkomane til Vallersund gård, ble det stor oppstandelse. Bygdefolket med skolens rektor i spissen protesterte energisk mot å få det moderne problem narkomani inn på sin egen dørterskel.

I 1981 var det allerede en opphetet debatt på Fosen om hasj og andre narkotiske stoffer. En aksjon med slagordet "Slå tilbake hasjen!" hadde fått stor oppmerksomhet, men de fleste i befolkningen på Fosen tenkte nok på narkomani som et byfenomen. Noen var oppmerksom på at problemet hadde kommet, og mange var skremt over utviklingen. Det var jo på denne tiden den norske offentligheten for alvor ble klar over at narkoflommen hadde nådd Norge. Alle tiltak som skulle møte problemene, fikk stor oppmerksomhet. Det var nyhetsstoff av første klasse.

Nå ble planene om landsby på Vallersund gård kjent på en litt uheldig måte i Bjugn, og ordføreren var oppbrakt over å få vite om planene på et sent tidspunkt. Ordfører Bjarne Nilsen skrev et innlegg i 'Fosnafolket' 7. juli 1981, og her gjengir vi hele dette innlegget:

"Landsbystiftelsen til Vallersund. Under denne overskrift refererer lokalavisa av 30. juni d. å. et intervju med Randi Normann om Vallersund som behandlingssted for vanskeligstilt ungdom. I flg. Fosnafolkets referat fra denne samtalen kan folk få det inntrykk at omskrevne sak er bese-glet. Det står til og med at aktiviteter vil komme i gang fra høsten av. Randi Normann sier også, hvis refe-

ratet medfører riktighet, at: "Ordfører og herredsagronom er selvsagt orientert om planene fra før." For mitt vedkommende må jeg bare meddele at noen selvfølgelig orientering fra før er ikke blitt meg til del. Det eneste som er skjedd av informativ karakter direkte til undertegnede er en telefon fra Vidaråsen Landsby den 26. juni d. å. da det var kjent at kringkasting og aviser hadde fått tak i og ville gå ut med "nyheten". Under denne samtalen ble jeg gjort kjent med at Vallersund kunne være aktuell som et alternativ eller supplement til Storbuan i Meldal. Vedkommende som slo på tråden var på dette tidspunkt klar over at massemedia kom til å gå ut med "stoffet", men ville da i den 12. time underrette om hva som var i gjære. Det har ikke lykket meg å få Randi Normann i tale etter dette. Imidlertid må jeg konstatere med bakgrunn i hendelsesforløpet hittil, at det har skortet på orientering som skulle gi grunnlag for skikkelig og forståelsesfull behandling, som også slike saker bør ha krav på."

Det er ikke vanskelig å forstå ordføreren reaksjon, men det er heller ikke vanskelig å forstå at Landsbystiftelsen kan komme i medi- enes klemme når en kjenner til hvor- ledes den går frem for å finne løs- ninger. Den har jo ingen egen plan- leggingsavdeling og egne ansatte folk som kan holde planer innen sine vegger og orientere de rette organer når tiden er inne. La oss se på hva som hadde gått forut for ordføreren innlegg.

Jøssåsen var vel etablert, og Landsbybevegelsen hadde gradvis fått mye goodwill hos fylkets helse- myndigheter. Det var fylkets sykehus- sjef, Sjur Bjørve, som tok kontakt med Representantskapet for å høre om man kunne tenke seg å gjøre noe for stoffmisbrukere. Svaret var at det kunne Landsbystiftelsen tenke seg dersom det kunne skaffes en egnet gård. Bjørve tilbød gården Storbuan i Meldal.

Storbuan var en gård som tilhører Statens Skoger. En fin julidag i 1980 ble det arrangert en tur til Storbuan med representanter for alle impliserte parter. Folk fra Statens Skoger (nå Statskog) var guider. Christopher

Foto: Dag Balavoine

Brodersen fortalte om erfaringer fra Sollia-kollektivet som han hadde vært med på å etablere og der han hadde arbeidet i flere år.

(Fortsetter på side 26)

Randi Normann var med. Statens Skoger var positive. Fylket ville gi garanti for investeringsbudsjettet. Vidaråsen hadde utarbeidet detaljerte budsjettplaner, og Arbeidsdirektoratet ville stå for driften av stedet. Noen unge antroposofere begynte så planmessig å forberede oppstart der, men likevel skulle det bli andre som i 1981 etablerte Stiftelsen Stor-buan-kollektivet, og som drev arbeid for rusavhengige der i mange år.

Hvorfor kom Landsbystiftelsen til å bakke ut av planene for Storbuane? Det kan forundre, for det er nok riktig som Rigmor Skålholt fortalte til Ø. Parmann, Skjebnemøter s. 152: "Aldri har vi noensinne forberedt en landsby så godt som ved Storbuane. Alle tegninger for utbyggingen var klare, all finansiering og alle avtaler med sosialdepartementet og fylkeslegen var i orden." Saken ble drøftet på et representantskapsmøte som ble holdt ved Universitetet i Oslo 20. november 1980. Der kom det frem motforstillinger mot et "Hasselakollektiv". Et forsøk var gjort i Selbu, men det hadde møtt mange vansker. På møtet kom det klart frem at et "Vidaråsen-tilbud" ikke skulle være en konkurrent til Hasselamodellen for arbeid for narkomane.

På det neste møtet i Representantskapet på Jøssåsen 20.-22. juni 1981 kom saken opp igjen. Rigmor forteller: "...vi reiste i samlet flokk for

å bese Storbuane. Og representantskapet ble skuffet. Stedet lå ensomt, stor, tung bebyggelse, dystert med granskogen tett innpå. Her må vi ikke finne på å sette noe i gang. Ingen ville holde ut å leve her." (Skjebnemøter s. 152).

Vi gir også ordet til Randi Normann som skriver dette om møtet på Jøssåsen: "Representantskapet var på befaring på Storbuane 21. juni, de kom tilbake, noe betenkt. Det hadde skjedd dramatiske ting i Meldal kommune like før dette besøket. Kirken, som lå midt i sentrum og var meget gammel, var nettopp brent ned. Kommunelegen, som også var sentral i prosjektet, døde plutselig. De som var på befaring fant også at stedet lå mørkt og avsides til. De hadde

et dystert minne med seg tilbake til representantskapet. Medvirkende årsak var også at stedet kun var til leie og ikke kunne kjøpes."

Peter Normann Waage var til stede på møtet på Jøssåsen og la der frem et tilbud på kjøp av hans og hans mors eiendom, Vallersund Gård. Rigmor forteller: "Og da medlemmene etter besøket på Storbuane igjen var samlet på Jøssåsen, ble forslaget fremsatt. Vi dro alle av sted til Vallersund, og da vi kom dit, var det ikke tvil i noens sjel. Det var Valler-sund vi skulle kjøpe. Jeg husker på veien hjem fra Vallersund, vi stoppet et øyeblikk og satte oss på en tømmerlunne i skogkanten og hadde et lite representantskapsmøte; det var her vi tok den endelige beslutningen.

Jeg husker jeg var så fortvilet. Jeg

var den som hadde hatt kontakten med myndighetene og hadde forberedt alt på Storbuane, så skulle vi snu på en femøring og begynne helt fra nytt av på en annen plass. Det ble stor oppstandelse i fylket med avis-skriverier og radioinnslag fra Bjugn, hvor de ble helt forstyrret over å få et narkomiljø der. Vi måtte ha et møte med Bjugn kommune for å berolige dem." (s. 153). Dermed er vi tilbake til ordførerens reaksjon, men vi må se litt nærmere på det intervju i lokal-avisa som han henviser til.

Det var den 30. juni 1981 Fosna-Folket offentliggjorde saken ved et intervju med Randi Normann som jo hadde en dobbelrolle for ikke å si en tredobbel rolle i denne saken. Ved siden av å være eier av Vallersund, var hun ansatt ved fylkeslegens kontor og var dessuten personlig engasjert i Landsbystiftelsens arbeid. Leserne lurte vel på i hvilken av disse rollene hun særlig opptrådte.

Avisen varsler på første side: "Vallersund gård blir "landsby". Attføringstiltak for stoffmisbrukere i "Landsbystiftelsens regi". Lesere som nøyde seg med dette oppslaget og ikke leste oppsettet på side fem, måtte få inntrykk av at det kun gjaldt et sted for behandling av stoffavhengige. På side fem er overskriften "Landsbystiftelsen til Vallersund" med undertittel: "Aktiviteter for vanskeligstilt ungdom kommer i gang fra høsten." Ved siden av ingressen finner vi et bilde av hovedhuset på Vallersund med denne teksten: "Handelsstedet Vallersund med krambu, sjøhus og dette svære våningshuset, er fredet. Landsbystiftelsen vil fortsette samarbeidet med riksantikvaren og fylkeskonservatoren for å ta vare på de kulturelle og historiske interesser som knytter seg til gården." Ingressen lyder slik: "Jeg kan bekrefte at Landsbystiftelsen nå går inn for Vallersund handelssted i stedet for Storbuane i Meldal som behandlingssted for stoffmisbrukere. Dette sier Randi Normann som er med i representantskapet for Landsbystiftelsen og er eier av Vallersund gård.

Hun beklaget at saken kom til pressen uten at folk i kommunen ble skikkelig orientert først. Det skyldes lekkasje, sier hun. Randi Normann forteller at Vallersund ble foretrukket framfor Storbuane fordi Landsbystif-

telsen her kommer til overta stedet og får bygge opp noe varig. I Meldal var det snakk om en leiekontrakt med Statens Skoger. Vallersund, med sin beliggenhet ved sjøen, gir også flere muligheter for aktiviteter ved siden av gårdsbruket, sier Randi Normann, som regner med en forsiktig start allerede i løpet av sommeren og høsten.”

Nå skal vi sitere det meste av artikkelen: ”Jeg synes det er viktig å understreke at dette ikke blir noe vanlig kollektiv eller en institusjon. Dette skal bli en landsby, bygd opp på samme måte som Vidaråsen ved Tønsberg og Jøssåsen i Malvik. Medarbeidere og landsbyboere lever og arbeider sammen, og vi bygger på de gode erfaringer vi har høstet ved de andre landsbyene i Norge og i utlandet.

Normann forteller at det er stoffmisbrukere, eller vanskeligstilt ungdom som hun foretrekker å kalle det, som skal få hjelp i den nye landsbyen i Vallersund. Ved de andre landsbyene i Norge er det psykisk utviklingshemmede som har fått tilbud. Vi vil likevel arbeide etter de samme prinsippene, nemlig at de som kommer blir tatt for det de er og får utnytte sine evner i et trygt miljø. Det viser seg her at mange får ta i bruk ubrukte ressurser. Flere av de som er blitt hjulpet ved de andre landsbyene, har selv bedt om å få være med på å hjelpe annen ungdom med vanskeligheter.

Landsbystiftelsen kommer til å sørge for kvalifiserte medarbeidere, blant annet med erfaring og utdanning fra tilsvarende steder i utlandet. Som ansvarlig for gårdsbruket kommer en agronom. Jorda vil bli drevet i henhold til konsesjonsbestemmelsene, og selv gårdsdriften med driftsbygning og besetning vil bli bygget opp etter hvert. Dette skulle jo også være en fin utfordring for de som får plass på stedet...

Jeg tror de fleste som begynner med narkotika egentlig søker noe annet som de ikke finner i samfunnet. Her kan landsbyen med sine tilbud og sin filosofi gi dem et meningsfylt alternativ. Fordelen med Vallersund er beliggenheten, og at bolig-uset er under restaurering og kan taes i bruk uten særlige kostnader, sier Randi Normann.

Det er meningen at sykehussjefen i Sør-Trøndelag skal reise til Bjugn sammen med representanter for Landsbystiftelsen om to uker. Da vil man se på stedet og snakke med representanter for kommunen. Ordfører og herredsagronom er selv sagt orientert om planene fra før, sier Randi Normann. Det var også meningen å presentere saken for bygdefolket gjennom et åpent møte før det ble allment kjent. Dette vil vi nå likevel gjøre slik at de som bor i kommunen skal vite hva dette går ut på. Det gjorde vi også både i Malvik og i Meldal, og der møtte vi stor forståelse. I Malvik kommune, der Jøssåsen har holdt på i flere år, er man svært fornøyd med samarbeidet. En slik landsby innebærer også mange kulturelle aktiviteter som kommer hele bygda til gode.

Et annet moment som skulle tyde på stor interesse for saken i Fosen, er at russen ved Fosen videregående skole de siste årene har vært svært flinke til å samle inn penger til Jøssåsen gjennom sin lysaksjon. Flere av dem har også vært på besøk der ute og har vist spesiell interesse for arbeidet i landsbyen. De som driver Jøssåsen, er virkelig imponert over russen i Fosen, fortelle Normann.

Det er ennå ikke helt på det rene hvor mange som får plass i Vallersund. Dette avhenger både av

økonomi, bemanning og husrom. Avgjørelsen i representantskapet for Landsbystiftelsen om å starte i Vallersund og ikke i Meldal, ble tatt nokså raskt for en uke siden. Vallersund gård har imidlertid lenge vært et alternativ og var på tale allerede da Jøssåsen skulle etableres. Randi Normann, som skal overdra gården til stiftelsen, har i en årrekke arbeidet innenfor denne bevegelsen og var med på planleggingen av Vidaråsen for femten år siden og oppstartingen av Jøssåsen i Malvik.”

I ukene etter at denne artikkelen hadde stått i 'Fosnafolket' og etter ordførerens innlegg 7. juli, kom det flere innlegg både for og imot etableringen i Vallersund. Et av de mest typiske inserater kom fra "tenåring". Det har som overskrift "Landsbyplanene for narkomane" og begynner slik: "Som alle vel har observert, har vi nå en hissig debatt om landsby (for narkomane) i Vallersund gående. Jeg vil også komme med mitt synspunkt i denne saken, da jeg mener at jeg på en måte har noe med det, som ungdom og innbygger i Vallersund. Jeg må si at jeg stiller meg meget skeptisk til dette. En av grunnene er nok at jeg er redd for det som denne landsbyen kan bringe med seg. Jeg vil med en gang presisere at det ikke er de narkomane jeg er redd for, men langerne, narkotikahaiene. For jeg ser det som soleklart at når langerne mister

Foto: Dag Balavoine

disse "kundene", vil det bli dårligere markert for narkotika i byene, og da vil de selvfølgelig komme hit for å skape et marked, både for å lokke tilbake de tidligere narkomane og for å få nye "kunder".

(Fortsetter på side 28)

Selv har jeg lest og lært såpass mye om hasj og narkotika at jeg nok ikke blir lett å lokke. Jeg kommer fra et godt hjem og har ingen nevneverdige problemer, så for meg selv er jeg ikke redd. Men jeg har gode venninner, kamerater og små venner i barneskolen som jeg er glad i. Disse er uforstandige og letturte, og det er spesielt dem jeg er redd for. Derfor sier jeg: La oss slippe å få denne landsbyen i Vallersund. Det blir for nært innpå, rett og slett. Opprett heller denne landsbyen et sted hvor det ikke er så mange barn og tenåringer! La oss få ha denne fredelige pletten i fred..."

Et par innlegg fra Kirsten og

Anders Søtvik gir sterk støtte til planene. De har erfaring med å ta seg av narkomane, så deres innlegg ble kanskje lest med interesse av mange.

Den som kom til å stå frem som den ledende motstander mot planene var Reidar Lysklætt, rektor ved Sandnes skole i Vallersund. Han var jo ingen hvem som helst i lokalmiljøet. Hans innlegg i lokalavisa kom til å spille en viktig rolle i folkemøtet som ble tillyst på Sandnes skole torsdag den 23. juli 1981. Lysklætts innlegg, som stod i Fosna-Folket samme dag som møtet skulle holdes, har overskriften "Narko-kollektiv i Vallersund". Før han stiller ti spørsmål og kommer med tre påstander, skriver han: "Det gamle handelssteds velmaktstidager hører fortida til, og det er neppe mange som beklager det. Det er ei tid vi ikke vil ha tilbake. I dag synes det som om mange vil idealisere den tida, men de skal vite at den hadde flere skyggesider enn lyse. Forfallet rådde grunnen i mange tiår. Men så

en dag dukker den gode fe opp i form av fylkesantikvaren, eller var det riksantikvaren? Hvorom allting er, det offentlige spytter visstnok inn en 300 - 400.000 kroner til restaurering av hovedlån og bårstue. Dette til et hus i privat eie, og som ikke bebos av eieren. Dennes forhold til lokalbefolkningen preges av plakater med Adgang forbudt, Parkering forbudt. Ja, fredelige spaserende vises bort. Nå er man blitt sosial! "Livsglad ungdom vil overta stedet", står det med feite typer i Arbeideravisa. At stoffmisbrukere skulle være livsglad ungdom, må vel være å sette tingen fullstendig på hodet. Eierne ønsker nå å selge stedet til Landsbystiftelsen, som vil bruke det til å føre ulykkelige mennesker tilbake til samfunnet. En viss del av klientene vil være psykisk utviklingshemma. De skal visstnok drive fiske og jordbruk."

Hans ti spørsmål i sakens anledning er følgende:

1. Hvem bestemmer hva for psykisk utviklingshemma ungdommer som skal plasseres sammen med de narkomane?
2. Hvem har ansvaret dersom noen av de psykisk utviklingshemma skulle bli stoffmisbrukere gjennom kontakten med misbrukerne?
3. Skal landsbyen være isolert fra lokalmiljøet?
4. Er brannfarlige og uisolerte hus uten sanitæranlegg egna som bosted for psykisk utviklingshemma og narkomane?
5. Kan Landsbystiftelsen garantere enslige og eldre naboers sikkerhet?
6. Kan Landsbystiftelsen garantere at det ikke vil bli et vesentlig narkotikapress mot den lokale ungdommen dersom den får etablere seg i Vallersund?
7. Hvor stor del av de narkomane har Landsbystiftelsen klart å gjøre uavhengige?
8. Hvor får Landsbystiftelsen penger fra til å drive omsorgsarbeid for psykisk utviklingshemma? (I Bjugn har vi et helt nytt og tidsmessig anlegg, "Kongsstein" og i tillegg et nytt og ubrukt internat, som Sør-Trøndelag Fylke ikke har funnet penger til å sette i drift.)
9. Hva vil det koste av investeringer

i bygninger og redskaper å drive de 200 mål forsvarlig?

10. Ved eventuelt salg av eiendommen til Landsbystiftelsen, skal da verdien av de offentlige midler som er investert tilfalle nåværende eier?

Lysklætt avslutter sitt innlegg med følgende tre påstander:

- Vallersundgården er ikke egna til eksperimenter av det slag som nå overveies.
- Eiendommen er jordmessig vanrøkta og bør nå selges til en familie som kan og vil drive den opp til skikkelig bruk om nødvendig med det offentliges inngripen.
- Folket i Vallersund har ingen ønsker om å få dette kollektivet – vi ønsker å ta vare på den ungdommen vi har.

Folkemøtet på Sandnes skole samlet mye folk. Møtesalen var mer enn fullsatt med minst 200 mennesker. Ordfører Bjarne Nilsen var møteleder. Rigmor Skålholt og andre fra Landsbystiftelsen hadde en innledende orientering. Den konsentrerte seg om to punkter. Først redegjorde de for hva en landsby er og for arbeidet der. For det andre ville de dramatisere situasjonen som var oppstått ved bruken av ordet "narkokollektiv". Deretter viste de en film fra Vidaråsen. Av tekniske årsaker kommer ikke filmen helt til sin rett. Deretter innledet sykehussjef Sjur Børve, som fullt ut støttet prosjektet. Han sa blant annet: "Vi har her en gruppe mennesker med den livsoppgave å leve, arbeide og bo sammen med funksjonshemmede. Filosofien bak kan det være forskjellige meninger om, men hovedsaken er at arbeidet deres har gitt resultater. Terapien skjer gjennom dagliglivets gjøremål. Landsbyen trenger arbeidsoppgaver, og de har derfor en forholdsvis beskjeden mekanisering både i jordbruket og i verkstedene. Fylket har spurt stiftelsen om de i tillegg til Jøssåsenlandsbyen kunne skape et tilbud til andre funksjonshemmede som trenger tilbakeføring til samfunnet, nemlig tidligere stoffmisbrukere.

Så skulle det være debatt, men i starten gikk det litt tregt. Ordstyreren

ble fra salen oppfordret til å lese opp Lysklætt's spørsmål og påstander fra innlegget i Fosna-Folket. Det gjorde han, og lege Margit Engel svarte på det første spørsmålet: "Det finnes ulike former for psykisk utviklingshemming, og folk med slike vansker kan på visse felter være med å hjelpe stoffmisbrukere. Dette har vi diskutert på Vidaråsen. De såkalte psykisk utviklingshemmede som skal være med, må selv ville det og etter vår vurdering være i stand til det." Børve fulgte opp og påpekte at organiseringen i storfamilier med et kjernektepar med barn, medarbeidere, psykisk utviklingshemmede og en stoffmisbruker, vil garantere både for sikkerheten mot eventuelle tilbakefall og smittefare. Han mente at festene i Bjugn kanskje var en større fare. Lysklætt svarte at når norske fengsler ikke greidde å holde narkotika ute, hvordan skulle da landsbyen greie det. Assisterende fylkeslege Lars Gleditsch pekte på at det offentlige hjelpeapparat er utilstrekkelig når det gjelder behandling av både narkomane og psykisk utviklingshemmede. Han sa at en institusjon ikke kan greie det samme som man har oppnådd i landsbyene. I stedet for medisiner satser man på medmenneskelighet og arbeidets velsignelse. Helsedirektoratet ser positivt på Landsbystiftelsen og anerkjenner deres arbeide. Han avsluttet med å si at det her dreier seg om omsorg for psykisk utviklingshemmede med en integrering av stoffmisbruker i den grad det går. Landsbyene har utrettet mye og eksperimenterer ikke. De fortjener vår tillit.

Debatten var nok til dels opphetet. Salen delte seg i to grupper der hver part applauderte kraftig etter de innlegg de var enig i. Ifølge avisens referat var omtrent halvdelen for og den andre halvdelen imot planene. Dersom en teller de innlegg som er referert i avisen, ser det ut som om de fleste var for. Det var særlig Gunnar Melum som støttet Lysklætt, mens Knut Mathisen, Hans Borgfjord, Espen Brustad, Turid Undertun, Inger Lysø og Torbjørn Stjern ut fra litt ulik argumentasjon støttet prosjekt Vallersund. Et innlegg som nok gjorde sterkt inntrykk var fra en landsbyboer som hadde erfaring både fra Vidaråsen og Jøssåsen. Han sa at

det ikke var nødvendig å bli skremt av stoffmisbrukere. De trenger bare miljøforandring. Han hadde selv vært sammen med dem og hadde ikke følt seg truet. De har vært greie å ha med å gjøre. Et av Børves innlegg la man nok også godt merke til. Han sa at han var skeptiker, ja, til og med motstander da Jøssåsen ble satt i gang, men han hadde skiftet mening da han hadde lært landsbyen og folket der å kjenne.

Det er mye mer fra folkemøtet som kunne vært tatt med her, men dette får rekke. Det virker som om møtet fullt ut svarte til hensikten, nemlig å få belyst saken fra alle sider. Debatten roet seg forbausende snart etter møtet.

Vallersund Gård Landsby blir til

Dersom en sammenligner starten på de ulike norske Camphill-stedene, vil en nok undre seg over hvor ulik starten har vært på de forskjellige stedene. På Vidaråsen vakte starten beskjeden interesse hos bygdefolket. Pionerene ble vel helst sett på som noen sære folk med underlige planer. I Hogganvik var bygdefolket til dels svært fiendtlige mot tiltaket. De som skulle komme, ble nærmest sett på som folk med en fremmed og farlig religion som man gjorde best i å bekjempe. På Jøssåsen tok bygdefolket imot landsbyen med åpne armer og viste det i praksis med hjelp og støtte på ulik måte. Hvordan mottakelsen i Bjugn ble, har vi sett ovenfor. Rigmor Skålholt tolket nok bygdefolkets reaksjon riktig da hun uttalte til Fosna-Folket at hun absolutt ikke tok folkemøtet som et nei til planene. Hun sa: "Jo, dette var et livat møte. Jeg hadde ventet at det var flere oppfatninger om våre planer her ute, så jeg kan ikke si at jeg er skuffet etter dette møtet." Dessuten trakk hun frem hva en av de nærmeste naboene, Torbjørn Stjern, hadde uttalt. Ifølge avisreferatet sa han at "han hadde hatt motforestillinger før han fikk nærmere kjennskap til planene. Egentlig var valget enkelt. Jeg tror ikke vi går katastrofen i møte om vi godtar dette. Sine naboer får en som en sjøl gjør dem. Som sosialdemokrat synes jeg det er viktig å vise at vi mener noe med solidaritet. Det forundrer meg at partifeller kan vise tommelen ned. Som naboer skal vi nok greie å leve med

Hogganvik landsby – begynnelsen og første år

det som kommer, - om de kan leve med oss!”

Så kom hverdagen og det møysommelige arbeidet med å realisere planene. Begynnelsen var tung.

■ ■ ■

Per Øverlands bok ”Vallersund Gård” ble anmeldt i Landsbyliv Nr. 2, høsten 2004 av Cato Schiøtz.

Det er Vidaråsen, sommer 1972 i Ole Bull Hus. Helge og Reidunn Hedetoft har nettopp kommet hjem fra ferie, masse arbeid venter! Alex Baum kommer og sier vi må være med til Vestlandet neste morgen kl. 7, for å se på en gård som kunne egne seg til en ny Camphill landsby.

Tekst og foto REIDUN HEDETOFT

En liten gruppe fra Vidaråsen hadde tidligere på våren vært på befarings. Nå var en gård funnet, Hogganvik gård, tidligere pensjonat, 6 mil fra Haugesund.

Alex og Thesi Baum, Phyllis og Ivan Jacobsen, Helge og Reidunn Hedetoft dro så av sted og ble meget begeistret. Eierinnen fru Anna Hansen, som nylig var død i mars måned, hadde vært meget sosial, og vi fant en gruppe med slitte husmødre som var på rekreasjon. Vi ble godt mottatt av familien, overnattet og hadde bibelaften i et hjørneværelse, husmødrene så på TV i peisestuen med fine gamle møbler. Da vi kom hjem, oppsto spørsmålet – hvem kunne tenke seg eller hadde anledning til å starte stedet? – Ingen!

Helge og Reidunn, med lang og variert erfaring i helsepedagogikken, syntes Hogganvik-prosjektet var en spennende utfordring!

Vi var en liten flokk - Helge og Reidunn og barna Christoffer 13 år, Eva Kristin 12 år og Brynhild Hertzberg som dro med bil over Sauda-

fjellet (vi visste ikke bedre!) i silende regn den 22. september 1972, og kom til et tomt hus. Familien som skulle tatt imot oss var syke. Vi fikk nøkkelen av forpakteren på gården – Christoffer løp og åpnet døren – ”Velkommen til Hogganvik, mamma og pappa”.

Huset var kaldt, vi fikk satt varme på og snart ramlet 10 000 fluer ned på sengene! Så begynte en spennende tid – mye opprydning ute og inne – vintønner i kjelleren (tommel!), og rottene trivdes! Huset var stort, følte ødselig og litt mystisk, men ble ”forvandlet” da herr og fru Ørnes fra Vikedal (nærmeste landsby) kom og fortalte så varmt om fru Anna Hansen, som de hadde kjent godt. I følge familien hadde hun den siste tiden ofte sagt: ”Eg vil håpa at det blir fred og ro etter meg”, og på dødsleiet kom hun med et ønske om at Hogganvik måtte gå til en institusjon som kunne gjøre noe godt for små og svake her i verden. – Å høre dette hjalp oss meget i den striden med naboer som skulle komme senere.

Etter to uker kom så 5 landsbyboere, Torill Haakonsen, Birgit,

Ingeborg, Terje Thoresen og Eivind, som ble kjørt av Gunnar Nesheim (6 timer – rekord!). Litt senere sendte Margit Engel Eli og Christer Engquist. Eli ventet barn og syntes Hogganvik var mørk og trist. En ung amerikaner, Ron, kom også gjennom bekjentskap med arkitekt David Sandved. Så vi var 12 personer den første tiden. Hogganvik bestod av hovedhuset, annekset, fjøset og forpakterboligen (forpakteren ble på gården i 2 år). Vi følte oss som pionerer, – skulle bli kjent med folk i bygda – og bygda med oss. Vi traff stadig folk som minnet glade dager på Hogganvik: ”Der var vi på ferie”, og mange hadde feiret bryllup der.

Reidunn ble medlem av Sanitetsforeningen – med møter rundt i hjemmene – også på Hogganvik. Det var fint å være med på årsmøtet med referat fra siste år – hvor Anna Hansen ble æresmedlem. De inviterte også hele Hogganvik-gjengen med på sine årlige store bil- eller båtutflukter. Barna våre gikk på skole i Vikedal og ble med i Vikedal musikk-korps. (Christoffer var også senere med og startet speidergruppen i Vikedal).

Vi var stadig med på fester i bygda – korpsfester – 4-H fest – hvor vi senere fant ut at vi hadde sittet sammen med banksjefen og meieribestyreren (det var jo viktig med kontakter!), og Terje Thoresen ”la ut i det vide og det brede om biler osv.” og ble trodd å være bestyreren på Hogganvik! Men bygdefolket var skeptiske, det gikk rykter om at vi hadde en Buddha-statue midt på gårdsplassen, og vi måtte ikke trå på blomstene, det kunne jo være tidligere sjeler på jorden!

Senere på høsten ble det holdt representantskapsmøte på Hogganvik, og medlemmene var godt fornøyd, sjøl om Hege som sov på loftet holdt på å ”fryse i hjel”. Freddie fra Finland mente vi måtte få sentralvarme, men Margit Engel ”satte foten ned”, – ”vi hadde da en hel skog!”

Vi hadde god kontakt med den antroposofiske gruppen i Haugesund med møter både der og på Hogganvik. Siggen Falkeid, Helge Salomonson og andre var gode støtter, og ikke minst Marit og David Sandved. Vi hadde ikke mye penger på Hogganvik, så Sigvald Asheim og kona kom ofte på besøk (kalte seg ”Karmøyekspresen”) med kasser fulle av gode ting.

Margit klaget over at vi ikke hadde noe verksted. Vi satte i gang alle mann, - strikket dverger dag og natt

og sendte dem til basar på Vidaråsen og fikk hele 5 000 kroner tilbake! Vi lånte også en stor vevstol i Vikedal. Ingeborg var flink med veven, og var vi usikre på mønstret, ringte vi til Else Ørnes, og hun forklarte.

Pastor Engquist kom flere ganger på besøk, og vi hadde Kristensamfunnshandling på loftet og senere nede i peisestuen. I november hadde vi barsedåp for Eli og Christer sine datter. Nils Gustav Hertzberg, bror til Johannes, kom og feiret sin 60 årsdag hos oss.

Naturen var sterk og mektig her på Hogganvik – jeg gikk ikke gjerne ut i den mørke garasjen eller ned i den store bøkalléen, man følte og merket mange vesener der. Margit sa jeg måtte snakke med dem og fortelle hvorfor vi var kommet – og det ”funket”!

Julen nærmet seg, og alle fikk det travelt. Helge og Christer laget en helt scene med kulisser av granbar, alle 12 var med i julespillet og Torill Haakonsen var en virkelig fin Maria. Vi inviterte gjester fra Haugesund og alt som fint var i Vikedal, prest og prost og doktor'n. Prestefruen hadde dårlig samvittighet fordi hun ikke hadde besøkt oss før, men hun hadde lest i leksikon om Rudolf Steiner og reinkarnasjon og Buddha osv. og hadde vært engstelig. Etter spillet var hun så begeistret (ga meg en stor klem)

og ble en støttespiller for oss i bygda.

I januar 73 reiste Eli og Christer med den lille, det ble for tungt for Eli på Hogganvik. Vi fikk så 4 ungdommer fra folkehøgskolen i Bø i Telemark – virkelig fine, positive ungdommer – de visste lite om vårt arbeide eller bakgrunnen for Camphill-tanken, men gikk inn for arbeidet med liv og lyst – og vi hadde gode samtaler.

Pastor Engquist kom ikke mer, men vi hadde en samling hver søndag hvor vi fortalte legender – også Parsival-historien over en lengre periode. Hver morgen ellers i uken hadde Reidunn en 20 min. med eurytmi-øvelser med hele flokken.

Som til julespillet brukte vi mye tid til å forberede neste fest, nemlig karnevalet den våren – ”På havets bunn”. Det ble tegnet og malt og spikret – kostymer ble forberedt. Vi dramatiserte ”Flyndren”, Grimms eventyr, og Birgit var ”konen i muddergrøften”. Halve bygda var invitert igjen, alle måtte være utkledd, og vi spiste ”sjøpølser og sjøvann”. Den våren ble vi også invitert til fabrikkens i Sauda og også til folkehøgskolen hvor landsbyboer Birgit holdt en fint lite kåseri om livet vårt på Hogganvik.

Så kom påsken – verksted med kulisser igjen, og Helge satte i gang med å instruere Königs påskeaften og påskelørdagsspill. John og Gerd Baum kom også og hjalp til og feiret påsken sammen med oss. Jeg husker som et glad minne at Gerd og jeg sang foran hvert rom tidlig påskemorgen – Christ ist erstanden!

17. mai gikk vi i tog med folket i Vikedal og var med i kirken etterpå. Senere hadde vi fest med gjester i hagen på Hogganvik. Så St. Hans med gjester og rømmegrøt og dans på stranden.

Dette er bare enkelte hendelser i forbindelse med starten på Hogganvik, men om det kunne være en strevsom og vanskelig tid, så var det mest en deilig og gledelig tid.

Epilog

Etter 4 år flyttet Helge, Reidunn og familien inn til Vikedal. Helge fortsatte å arbeide på kontoret i Hogganvik inntil for et år siden. Reidunn pendlet

Nu vet jeg hva vi skal gjøre! Vi skal lage en landsby!

til Haugesund og kunne i 1977 hjelpe Siggen Falkeid med å starte Steiner-skolen. Siggen startet 1. klasse og Reidunn tok over førskolen og ble i 19 år og også 14 år på Haugesund musikk-skole.

Reidunn fikk Vindafjord kommunens kulturpris for 2003 for arbeid i bygda med folkedans, musikkbarnehage, dukketeater, eventyr osv. Hun underviser i dag i norsk for utlendinger på Hogganvik – har hatt en liten barnehage og folkedans titt og ofte. ■ ■ ■

Phyllis har vært min nabo siden jeg kom hit til Solborg for seks år siden. Det har alltid vært en glede for meg å ta en kopp te med henne, sitte i stuen og gjerne høre om gamle dager.

Tekst JAN BANG

Vi hadde for en stund siden en lang samtale, snøen lå enda dyp ute her på Solborg, men solen varmet godt gjennom de store sydvendte vinduene med utsikt over Ringerike og ut til Norefjell.

Jan Bang: Hvordan kom det til at

Arkivfoto

Foto: Jan Bang

du og Ivan fant på å sette i gang en landsby basert på antroposofien?

Phyllis Jacobsen: Ivan var ikke så interessert i antroposofi, han sa "Nei, nei, aldri i verden!" Han var nesten ferdig med sin snekkerutdannelse da Margit foreslo at vi skulle ta vår ferie på et stevne i Camphill. Ivan var først og fremst ikke interessert, men etter en stund sa han at han ville komme med meg. Han kom bare for å holde meg med selskap. Det var vel sommeren 1965.

JB: Og dere dro, alle sammen?

PJ: Vi dro da, men bare Ivan, Jon, Karen og meg. Ikke Margit, hun arbeidet som lege på Emma Hjort og kunne ikke ta fri. Vi kom først til Botton Village i Yorkshire på en fredag, og det første var at de skulle ha åpen dag på søndag. De kunne ikke være så sosiale med oss, de holdt på med forberedelser overalt, de hadde satt opp et stort telt i midten av landsbyen.

JB: Hvordan var det, dette første møtet med landsbylivet?

PJ: Det var bare å vandre rundt og bli kjent. Jeg så at Ivan innen en time gikk rundt med sag og hammer, hadde allerede funnet seg oppgaver. Jeg kjente ingen, kom i samtaler og fant flere ting selv som jeg kunne hjelpe med, blant annet å ordne for salg av varer. Vi bodde ikke i samme hus, så jeg traff ham på stiene; han var så "in" med en gang!

JB: Ja, hvordan opplevde Ivan dette?

PJ: Han sa med en gang, "Nu vet jeg hva vi skal gjøre! Vi skal lage en landsby, jeg har funnet det jeg har lett etter hele mitt voksne liv! Broderskaps muligheten, å bo og arbeide sammen." Det var typisk for Ivan at han måtte se det i praksis. Den kvelden, etter alle gjestene hadde reist, kom det flere medarbeidere for å drikke te og slappe av og samtale. De skjønte ikke hvem vi var og ba oss fortelle. Da de fant ut at vi hadde tenkt å bygge en Camphilllandsby i Norge, syns de at det var jo morsomt.

JB: Hva skjedde da dere kom hjem til Norge?

PJ: Ja, da vi kom hjem, viste det seg at Vøyen gård, som vi først hadde sett som en mulig landsby, ikke var ledig lenger. Vi skulle ikke få den. Det var jo det vår gruppe hadde arbeidet for. Da satt vi sammen i gruppen og snakket om det, interessen var begynt å dabbe av. Men vi som var interessert i helsepedagogikken, fortsatte å møtes, kanskje vi kunne finne et sted og gjøre det, tenkte vi. Vi var Margit, Ivan, jeg, Marta Hønig, Trygve Thornes, Reidun og Helge Hedetoft. Vi fortsatte å tenke på det. Vi ble enige om å lete etter sted å starte en landsby. Men det var egentlig vi fire, Margit,

Ivan, Trygve og jeg som sto sterkest i det.

JB: Hva var det som holdt dere sammen?

PJ: Vi begynte med bibelaften, bare for oss selv. Margit hadde ofte nattvakt, så vi satt på hennes kontor og holdt bibelaften på Emma Hjord. Det var litt artig. Så var det et ungdomsstevne på Järna. Dit måtte vi reise. Der ble Ivan veldig interessert. Der var det mange institusjoner for utviklingshemmede, blant dem et stort snekkerverksted som laget ting med en helt annen stil, Goeteanistisk.

JB: Så han tente på dette?

PJ: Ja, han sa til meg: "Det er det arbeidet jeg kan gjøre på gården når vi begynner vårt arbeid!" Siden har han vært helt betatt av snekkerverksteder i Camphill. De lager stort sett leketøy og annet utstyr for barn. Da vi var i Botton, hadde han vært på snekkerverkstedet der. Alltid opptatt på verkstedet.

JB: Hvordan fikk dere tak i Vidaråsen?

PJ: Da vi skulle sette i gang, hadde vi ingen penger! Stort problem! Hvem skal vi spørre? Vi snakket videre om det på bibelaftener. Vi kom til et punkt hvor vi bestemte oss for Bakke gård.

JB: Hvorfor bestemte dere det?

PJ: Ja, vi hadde sett så mange umulige steder! Margit foreslo en lang weekend der over Pinse. Vi tok med soveposer, litt mat, lå på gulvet på Smestad og tilbrakte langhelgen der. Det var virkelig en opplevelse, kjøkkenet hadde bare vedovn, det var ingen møbler, ingenting. Hele huset var helt tomt. Vi valgte hvert vårt hjørne, vi måtte finne ved til ovnen, måtte låne øks fra de som bodde i det store huset, Bakke hus. Vi måtte sitte på gresset ute og spise.

JB: Var dere alle fire der?

PJ: Ja, Trygve var med.

JB: Hva snakket dere om?

PJ: Hva skal vi gjøre? Hvordan? Det første spørsmål var penger å kjøpe gården for. Ivan og jeg hadde en mulighet til å hjelpe, ta ut et lån på huset vårt og kjøpe gården, og det var det vi gjorde, selv om det tok litt tid. Men hvordan skulle vi betale

tilbake?

JB: Hva var det første dere gjorde?

PJ: Da vi først begynte, hadde vi lite tid til å tenke, så vi fikk snekkere til å begynne å fornye og reparere Smestad. Etter at bonden, Lars Holmen, flyttet kunne vi bruke det store huset, og vi flyttet inn i Bakke hus. Det var stort og gammeldags med brødown bygget inn, som jeg brukte. En ovn hvor du fyrer opp med ved og feier ut så har du varme å bake med. Da kunne vi ta med møbler, men huset måtte også renoveres kraftig. Vi kunne ikke fylle huset med møbler. Etter hvert tok vi møbler fra vårt hjem i Bærum og flyttet dem inn i vognskjulet, det var et gammelt hus med sprekker mellom plankene. Vi var litt engstelig for våre ting!

JB: Det er den bygningen som nå er kontor!

PJ: Så ble det snekkerverksted. Det var litt av en opplevelse å komme i gang. Ivan var så ivrig! Vi tok en bordplate og laget en modell, konturer av landskapet, daler og skog. Jeg plasserte små hus der vi tenkte vi skulle bygge.

JB: Var hele landsbyen planlagt på den tiden?

PJ: Da vil jeg fortelle om en opplevelse som Trygve hadde. Han sto og så ut over stedet og tenkte: hvor skal vi bygge det vi trenger? Han planla bygg etter bygg. Så fikk han en visjon, en oversanslig opplevelse. Han så det var som om en klokke som senket seg ned fra himmelen over oss som dannet et tak over vår landsby. Da kom det et spørsmål: "Vet du hvem som står bak?" - "Nei, svarte Trygve, hvem er det?" - "Det er det Antroposofiske selskaps ånd!" Det var som det strømmet lys ned, og han sto der forundret. Det var virkelig en gave til oss alle, vi følte oss styrket i våre intensjoner. Ivan pleide å kalle det Trygves osteklokke.

JB: Dere var alle aktive medlemmer av Antroposofiske selskap?

PJ: Ja.

JB: Hvordan gikk det med byggingen?

PJ: Vi måtte få en snekker til å gjøre arbeidet. Det var veldig primitivt

å bo i det store huset. Jeg måtte flytte om og om igjen, fra det ene rommet til det andre så snekkerne kunne jobbe seg rundt. Det tok en lang stund før vi virkelig var etablert.

JB: Hva med jordbruket?

PJ: Det var høydepunktet i begynnelsen. Trygve fikk lov av Holmen å bruke traktoren, og han pløyde opp en hel eng, så vi kunne begynne med et gartneri. Han begynte å melke. Det var spennende å begynne på gården. Ivan skulle styre kuene; etter hvert kjente han navn på alle kuene, det var 6 av dem. Fru Holmen fikk tårer i øynene da hun snakket om dem, kjære dyr som hun hadde stelt med hele livet, det var vanskelig for henne. Det var et veldig liv på stedet!

JB: Nu er det 6 landsbyer med mange hundre mennesker og massevis av møter. Er dette blitt noe annet enn hva dere drømte om?

PJ: Vi kunne ikke drømme om hvordan det skulle gå. Margit er ikke så fornøyd med hvordan alt har utviklet seg. Margit er aldri fornøyd. Men hun sier i dag at Camphill i Norge ikke ville eksistert hadde det ikke vært for Ivan og meg. Det har vært en stor lære for oss. Hun takker oss for mye. Det har ikke vært lett for henne.

JB: Dere holdt sammen i 40 år.

Foto: Jan Bang

Hvordan klarte dere det?

PJ: Vi var jo ikke på Vidaråsen hele tiden, men vi møtte hverandre stadig. Margit er et veldig spirituelt menneske. Hun arbeider med dette. Hun har en kjempevilje som går ut over andre mennesker. Men dette var nødvendig for å stifte Camphill i Norge. Jeg husker mye, men jeg vet ikke om jeg forteller alt riktig! Hele tiden opplevde vi at samarbeidet er det viktige, og å ha det samme målet, ett ordentlig mål som har betydning for hele menneskeheten, en forberedelse til neste kulturepoke som begynner om 1500 år. ■ ■ ■

Nils Langeland fyller 60!

Nils ble født i Amerika 14. mars 1946, men kom til Norge sammen med foreldrene sine, Phyllis og Ivan Jacobsen, og søsteren Karen i 1950.

Tekst ANNE LANGELAND

Da Nils var 5 år, fikk han polio, noe som førte til noen fysiske hindringer for ham selv, men som også førte til at 100 barn i nabolaget fikk hobby- og fritidstilbud hjemme hos familien Jacobsen i Bærum.

Da Nils gikk siste året på gymnasen, flyttet Phyllis og Ivan til Bakke gård sammen med Margit for å starte Vidaråsen. Nils reiste året etter til Botton Village i England, for han ville se hva som hadde snudd hodet rundt

på faren hans. I Botton glemte Nils at han egentlig hadde tenkt å studere medisin og bestemte seg for å bli landsbymedarbeider med gullsmed som fag. Etter endte fagutdannelse kom han tilbake til Botton med Anne i 1972. Så fulgte år på Hogganvik, som var nystartet, og videre til Vidaråsen i 1977. Der ble gullsmaia hobby, og Nils fikk overta regnskapet, for det var det som trengtes i de neste 25 år. Men det er nok blitt en del gullringer til folk som skulle gifte seg og så turmalinanheng når det ble barnedåp og annet av edelt metall i årenes løp likevel.

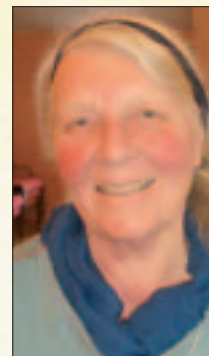
Bier og fisker i stua i familiehuset har vært et kjennetegn på at her bor Nils. Dessuten er han kjent for plystring på veggen eller stien der han går.

I 2002 dro Nils og Anne til Latvia for å hjelpe i Rozkalni en stund, og nå er de på Kristoffertunet i Trondheim. Hvis du kommer på besøk, finner du ham stadig opptatt med et eller annet regnskap som noen trenger hjelp til å få gjort, eller et teknisk problem som må løses, eller det er noen som må ha hjelp til datamaskinen. Og en dag i uken gleder han seg spesielt: endelig å få synge med i et stort kor, i Nidarosdomens oratoriekor.

Etter 40 år av de 60 i nær tilknytning til og i Camphill, er Nils fremdeles begeistret for landsbylivet og plystrer fortsatt når han kjører rundt i permobil. Og trenger du hjelp til noe, så bare spør. ■■■

Helge og Reidun Hedetoft feirer år

Helge og Reidun Hedetoft har vært tilknyttet Camphill i over 50 år. De var allerede med i Oslo-gruppen som senere stiftet Vidaråsen og flyttet selv dit ikke lenge etter at stedet åpnet.

Tekst ANGELA RAWCLIFFE
Foto DAG BALAVOINE

Senere reiste de som grunderne til Hogganvik, og de vært knyttet til Hogganvik selv om de har bodd i Vikedal mesteparten av tiden.

Både Helge og Reidun har bidratt til mye på Hogganvik. Helge var på kontoret til inntil to tre år siden, og Reidun har holdt norskkurs for utlendinger, drevet barnehage og gitt folkekundervisning. Hun fortsetter med barnehagen og folkekundansen til glede for alle. Begge er de en viktig del av Hogganviks sosiale liv.

Den 22. juli feirer de 50 års bryllup og den 8. august blir Reidun 80 år.

Alle på Hogganvik gratulerer dem og ønsker dem all lykke. ■■■

Inger-Marie Råstad er død

Inger-Marie Råstaad ble født 11.12.1945 og døde på Vidaråsen 30. april 2006 kl. 11.00, etter å ha gledet seg over en gitarkonsert i Andreas-bygget.

Et kapittel av Vidaråsens historie er over... Inger Marie har berørt mange mennesker i hennes 25 år på Vidaråsen.

I neste Landsbyliv vil det komme en nekrolog over henne. ■■■

Fast spørrespalte i Landsbyliv

Landsbyliv er nå kommet inn i faste former, og vi er villig til å lage en fast spalte med tittel: "SPØRSMÅL OG SVAR"

Dette er en åpen spalte for alle som er interessert i landsbylivet. Det er så mye i livet vårt som vi ikke forstår. Ofte kan det å stille et spørsmål til andre være det avgjørende for å finne et svar. Det kan være spørsmål som vi tror vi er alene om, men som viser seg å være et spørsmål som mange bærer på og er opptatt av, kanskje til og med uten å være klar over det engang. "Spørsmål og svar"-spalten vil gjerne være en postkasse for alle slags spørsmål, så skal vi i redaksjonen se hva vi kan gjøre med å svare på dem. ■■■

Landsbyboere kan få hjelp til å sende spørsmål av de husansvarlige.

Alle henvendelser kan sendes på e-post til

richard.monsen@c2i.net eller **jmbang@start.no**

eller per post til **Landsbyliv, Solborg, 3520 Jevnaker.**

Fellesskapstreet

Undersøkelser viser at det er den sosiale dimensjonen som er viktigst for oss mennesker, og at vi egentlig heller søker sosial kontakt med andre enn materiell velstand.

Tekst RUNE HOLLUP

Kun 10% av alle planlagte alternative fellesskap kommer i gang, og mange av de som klarer å starte opp, gjennomgår store konflikter og utskiftninger i løpet av de første årene.

Hva er vel bedre modell for et fellesskap enn et tre?

Bladene er alles hjerter og hjerner som samler kraft for rasjonelle, emosjonelle og kreative prosesser gjennom kunnskap, intuisjon, ferdigheter og gjensidig støtte.

Stammen er det som fellesskapet realiserer fysisk av bygninger, veier, murer, dammer, rør, verktøy, maskiner m.m.

Røttene bærer alt og er i dyp kontakt med steder der fellesskapet henter ressurser som vann, luft, mat, råvarer, ferdigvarer, energi.

Livsvæsken er informasjonen som forbinder alt og som må få lov å flyte fritt.

Immunforsvaret er de som ser helheten, intuitivt fanger opp faresignaler tidlig og vet hvordan de helbreder og styrker svake punkter samt stanser skadelig utvikling.

Naturen søker alltid å skape og opprettholde balanse. Fellesskapstreet må kopiere naturen og alltid opprettholde balanse mellom blader, stamme og røtter - hele tiden og i alle vekstfaser! Som liten spire kan treet klare seg med få blader, tynn stamme og små røtter. Men balansen må opprettholdes etter hvert som det vokser opp og blir større. Enhver ubalanse vil i mer eller mindre grad påvirke alt annet og redusere evnen til å overleve.

Skal en forbedre overlevelsesprosessen til fellesskapene, må de som er best egnet til å håndtere emosjonelle konflikter, gis mulighet og opplæring slik at fellesskapets selvhelbredende evner blir best mulig. Det må bli like viktig (eller kanskje enda viktigere) å jobbe med menneskelig

omsorg som å bygge hus og pleie landområdene. ■■■

(Klippet fra en artikkel som sto i Permakultur Nordisk Årsskrift 2006)

Vi spør om dette gjelder også for Camphill-landsbyene? Synspunkter tas imot med takk! Red.

Nyttårsønske

Hva burde man kunne forvente av et land som hvert år utdeler fredsprisen?

Tekst OLE VESTERGAARD

Er det ikke på tide at vi nedlegger det norske forsvar som ikke lenger er et forsvar, men som til dels består av angrepstyrker som settes inn i skarpe oppdrag rundt i verden som for eksempel ISAF-soldatene i Afghanistan, SEFO i Kosovo, norske soldater i Irak og nu også i Uganda og med et ønske om å delta i EU's stridsgruppe.

Norsk forsvar er ikke lenger til for "norsk forsvar". De nordiske land med Norge i spissen har vært foregangsland mange steder for å forsøke å få til fredssamtale og fredsprosesser. Dette arbeidet burde intensiveres, og det kan best gjennomføres når landet som driver fredsarbeid, ikke er i besittelse av et nasjonalt forsvar.

Som utdeler av fredsprisen burde

Norge gå foran og nedlegge forsvaret og legge grensevakten og kystvakten over til politiet. Deretter kan de utbygge siviltforsvaret under et annet navn som for eksempel "beredskapsstyrken". Denne beredskapsstyrken burde få tilsvarende med midler som forsvaret fikk og bestå av beredskapspliktige nordmenn og -kvinner. Denne beredskapsstyrken burde kunne settes inn i oppdrag over alt i verden hvor det trengs hjelp (katastrofeområder som

jordskjelv, sultekatastrofe m.m.).

Da ville Norge skaffe seg venner og ville derfor bli et uinteressant terrormål, hvis ikke industri med Hydro og Statoil, Aker-RGI og andre i spissen utpiner fattige land på jakt etter råstoffer og penger. Da skapes igjen en trussel.

Det får da bli neste års Nyttårsønske at griskheten blant aksjonærene tilsettes til fordel for rettferdig handel. Vel har jeg ikke oppfunnet dynamitten på nytt og kan derfor ikke utdele en alternativ fredspris. Dette er gammel eksplosiv vare. La oss i 2006 ta bevisste valg gjennom forbruk, levemønster og vaner, som vil forbedre verden, vent ikke på at politikerne gjør det, men som verdensborger er det din plikt og forbedre verden, gjør intet som dine oldrebarn vil angre på. ■■■

Ole Vestergaard
Eventyrvegen 35 A
NO-7056 Ranheim

Nobelmannens levereregler

Disse levereregler er utarbeidet på Vallersund Gård i arbeidet med rus-avhengige. Det er de 7 betingelsene for en indre utvikling, som R. Steiner har foreslått, som er grunnlaget for levereglene. Med dette avrunder vi denne tematikken for denne spalten – for denne gang.

LEVEREGLER

Å pleie legemlig og åndelig sunnhet er ditt helt personlige ansvar.

Plikten kan være viktigere enn sunnhet, men ikke viktigere enn nytelsen. Finn gode grunner for å holde deg frisk. Finn ansatspunkter til personlig utvikling der du til enhver tid lever og arbeider. Klar og avbalansert tenkning og følelse er et fundament. Finn din oppgave i livet og la livet arbeide på deg i det stille. Gjør det som livet og verden krever av deg. Intet arbeid er for simpelt.

Føl hvordan du selv er en del av hele menneskeheten. Isteden for å klander andre, finn ut hvordan du selv kan forandre deg slik at andre kan bli bedre, ikke ved å agitere for at andre skal forandre seg. Lev med tanken: dersom en som er svakere enn meg

ville ha fått mine sjanser, ville han da ha fått det bedre til? Som medlem av menneskeheten bærer jeg med meg ansvaret for min andel av verdens velferd. Disse tanker trenger å bli pleiet i det stille, langsomt vil det merkes i min ytre ferd. Forandre meg selv - arbeid i dybden, i det stille.

Tanker og følelser er like virksomme i verden som ens handlinger. Hat er like skadelig som ytre vold. Når du strever med å forbedre deg selv, gjør du samtidig noe for å forbedre verden. Mitt indre liv og virke er vel så virkelig som mitt ytre livsverk.

Lær å innse at menneskets egentlige vesen ligger i den indre verden og ikke som en utvekst på den ytre fysiske verden. Lær å finne balansen mellom å åpne hjertet for verdens behov og indre fasthet og urokkelige utholdenhet overfor sitt eget Indre. Vær åpen for det som omverdenen trenger, men vær helt fri for ønsket om bare å tilfredsstille andres behov fordi det gir deg ytre anerkjennelse.

Utvikl ufravikelig fasthet i gjennomføringen av beslutninger når de først engang er fattet. Dette utvikler styrke. Det er ikke resultatet som teller, men motivet for handlingen. Det gjelder å utvikle kjærlighet til selve handlingen. Et menneske som vil utvikle seg, må være villig til å gi av seg selv og å bringe gjerninger fram som et offer til andre og til verden.

Utvikle følelsen av takknemlighet overfor alt det som hender deg. Betrakt livet som en gave. Hvor mye skylder vi ikke andre og verden for den vi er? For virkelig å bli kjent med noe eller noen i verden, vi må lære å elske det.

Møt livets utfordringer med disse levereregler. Det gir stabilitet og harmoni i livet og gir grunnlag for en utvikling av det potensial du har. Et liv bygget på tillit og sann menneskekjærlighet er grunnlaget for en ekte sannhetssøken. ■ ■ ■

Disse levereregler er utviklet fra boka "Hvorledes når man til erkjennelse av

Hva skjedde da biodynamisk jordbruk traff Permakultur?

Dornach i februar: Korte dager, kaldt og tjukk tåke hele tiden. Det var mitt første besøk, og jeg hadde hørt at det var veldig pent der. Jeg så ingen ting! Bare så vidt en anelse av en landsby nedenfor og noen bakker over.

Tekst og foto JAN BANG

Men det er jo fordeler med alt, så for meg var det ingen forstyrrelser, det var ikke fristende å ta turer i regnværet. Jeg var bare glad for å kunne holde meg inne i Goetheanum og konsentrerte meg om å snakke med andre deltagere på den Internasjonale Biodynamiske Konferansen. Jeg var invitert for å presentere Permakultur og å se hva som skjer når Permakultur treffer biodynamisk jordbruk.

Dette var ikke et møte mellom likestilte. Biodynamisk jordbruk forekommer meg som en velvoksen impuls etter 80 års virksomhet i verden med sterke bånd til flere andre antroposofiske bevegelser. Permakultur trådte inn som en yngling, ikke helt 30 år gammel, men fylt av ungdommens entusiasme og den litt utfordrende oppførselen som en bevegelse har når den har etablert seg hurtig over hele verden.

Det var nesten 500 deltagere på konferansen og omkring 30 i de smågruppene som konsentrerte seg om møtet mellom Permakultur og biodynamisk jordbruk. De fleste deltagerne hadde en god bakgrunn i biodynamisk jordbruk, men få hadde noen erfaring med Permakultur. Dette er trolig også tilfelle for Landsbyliv sine lesere, så det passer kanskje best her å gi en kort beskrivelse av Permakultur.

Tanken bak en perma-nent jordbruks-kultur oppsto på Universitetet i Tasmania i Australia i begynnelsen av 1970 årene, som en reaksjon på den globale miljø- og samfunnskrisen. David Holmgren og Bill Mollison

lette etter løsninger i utformingen av støttesystemer for vanlige mennesker: mat forsyning, husly, teknologi, økonomi og samfunnsordninger. Tre aspekter ga Permakultur en vitalitet som bidro til å skape et av verdens mest omfattende nettverk innen ti år:

- Det første var ideen å basere løsningene på skabeloner, modeller eller mønster tatt fra naturens kretsløp.
- Det andre er å oppmuntre personlig ansvarsfølelser, å understreke at hver av oss er ansvarlige for den globale situasjon verden befinner seg i, og at hver av oss må gjøre noe med den.
- Det tredje er å understreke at handling, ikke bare prat, er det som teller.

Utviklingen av en standardisert undervisningspensum for "Permaculture Design Course" hjalp disse ideer å spre seg raskt over hele verden med et nettverk av lærere og foreninger i flere land samt en systematisert og kvalifisert gruppe designere. Innen 25 år skapte vi et globalt nettverk som kunne vise til mange vellykkede prosjekter i nesten alle mulige klimasoner og lokalsamfunn.

Permakultur hadde dukket frem som et redskap som kunne hjelpe med å løse verdenskrisen.

Tilbake i Dornach holdt vi oss stadig inne på grunn av det dårlige været, unntatt de dedikerte røkere som stimlet rundt utgangsdørene i ly for tåke og regnvær. Det ga meg muligheten til å drikke mye kaffe, forfriske gammelt vennskap med folk jeg kjente og å snakke med folk jeg traff på møtene.

For meg var konferansen en anledning til å forstå mer av det biodynamisk jordbruket. Jeg er jo medarbeider i Camphill, omringet av bio-

dynamiske gårder og gartnerier, men mitt daglige arbeid tar meg ikke direkte inn i disse virksomhetene. Ettersom jeg snakket med folk, hørte på de større foredragene og deltok i forskjellige "workshops", fikk jeg en ny forståelse for biodynamisk jordbruk. Det var særlig to aspekter som gjorde inntrykk på meg:

- Det ene er å betrakte gården som en organisme. Dette er et område jeg tror Permakultur har noe å bidra til med sin klare design redskap. Her er det også mye som Permakultur kunne lære fra.
- Det andre er det menneskelig element. Bonden som står i en personlig åndelig utviklingsprosess, og som ser jordbruket som et redskap i denne prosessen. Dette gir det biodynamisk jordbruk en åndelig, kulturell og sosial forankring, og det er mye mer enn bare å dyrke saftigere gulrøtter!

Biodynamisk jordbruk er balansert, det tar i betraktning kosmiske aspekter, naturens rytmer og støtter, sporstoffer og stedets ånd. Det er radikalt og banebrytende, harmoniserer ånd og materie. Det er veletablert i den moderne verden, det behandler levende prosesser i dyr og planter for å produsere sunn mat som fremmer vitalitet og helse.

Grunnen til at jeg var til stede i Dornach, var å skape en grenseflate mellom to måter å tenke på, begge aktive i den fysiske verden. Hvor møtes Permakultur og biodynamisk jordbruk? Hvem er med i samtalen, og hvor går den hen? Disse var spørsmål som oppsto over de uendelige kopper med kaffe.

Hva kan biodynamisk jordbruk lære av Permakultur? Det kom frem fra våre samtaler at Permakultur har utviklet flere praktiske ideer: hvordan sparer man på arbeidskraft, hvordan kutte ned bruk av drivstoff, hvordan unngå lusing av ugress så mye som mulig.

(Fortsetter på side 38)

Permakultur er bevisst på sunn fornuft i kostnader og i utbytte og oppmuntrer til mer effektivitet i vannets og næringsstoffets kretsløp. Et av de største bidragene har vært de smarte, økologiske løsningene.

Det neste spørsmålet følger jo fra det første: hva kan Permakultur lære av biodynamisk jordbruk? En av de sterkeste aspekter til biodynamisk jordbruk er den åndelige og filosofiske bakgrunn, de faste røttene i Goetheanistisk vitenskap og i antroposofien. I bindeleddet mellom ånd og jord åpner den opp nye utsikter til en dypere forståelse for hvordan vår fysiske verden virkelig fungerer, og det gir et solid fundament for fremtidig utvikling.

I våre diskusjoner kom vi frem til at det var to klare områder hvor vi kunne oppmuntre til samarbeid. Den ene var å skape mer kontakt mellom mennesker. Både biodynamisk jordbruk og Permakultur har omfattende nettverk over hele verden, og det ville vært positivt å oppmuntre enkeltmennesker til å ta kontakt med hverandre. "Volunteers" fra Permakultur-nettverket kunne jobbe på biodynamiske gårder, og biodynamiske jordbrukere kunne delta i Permakultur-stevner. Det andre området har å gjøre med grunnkurs som begge bruker som innføring. Vi var enige om at det er viktig at "Permaculture Design Course" inkluderer en gjennomtenkt beskrivelse av biodynamisk jordbruk, og likedan at biodynamiske grunnkurs inneholder en kort introduksjon til Permakultur.

I en sammenligning mellom biodynamisk jordbruk og Permakultur må det tas i betraktning at vi ikke

sammenstiller to ting av samme slag. Permakultur er et "design system" som kan anvendes til hva som helst, den er like egnet til arkitektur eller til økonomi. På grunn av dette hadde det vært mer korrekt å snakke om "landbrukets anvendelse av Permakultur" gjennom hele konferansen og også i denne artikkelen.

I biodynamisk jordbruk er det antroposofien som er den grunnleggende tenkemåte, jordbruk er bare et av antroposofiens virkeområder.

Konferansen hadde som tema "Åpenhet og Identitet", og det er klart at det trengs en klar og bevisst selvfølelse før man kan gå inn i en sann dialog uten å føle seg truet eller å bli misjonær. På grunn av den nåværende verdenssituasjonen med klimaforverring, samfunnsforstyrrelser og globale ressurskonflikter er det vesentlig at vi søker partnere som vi kan samarbeide med for å skape positive løsninger. Målet er ikke at vi skal gifte oss og flytte sammen, mer et samarbeid mellom naboer.

Som min oppsummering på det siste plenums møtet, foreslo jeg at Permakultur var et smart system, men ikke alltid vis, og at biodynamisk jordbruk var fylt av visdom, men ikke alltid så smart! Vi har mye vi kan lære hverandre, og det er mitt håp at et sterkere samarbeid vil gi større krefter til oss begge. ■ ■ ■

Jan Bang er sekretær for Norsk Permakultur Forening.

For mer informasjon ta kontakt:
Norsk Permakultur Forening
 Solborg
 3520 JEVNAKER
 jmbang@start.no

Jordbrukets fremtid?

I våre Camphill landsbyer er jordbruk per definisjon biodynamisk jordbruk. Dette er en selvfølgelighet som burde være uten tvil.

Tekst ERIC BRINKHOF
 Foto JAN BANG

Men hva betyr dette? Hva er biologisk dynamisk jordbruk? Og gjør vi virkelig slikt jordbruk på våre steder? Hvordan blir dette synlig? Hva er forskjellen mellom økologisk og konvensjonelt jordbruk? Disse spørsmål har jordbrukere fra Camphill steder i den nordiske region tatt opp på februar-møte i Norge.

Noen personlige synspunkter vil følge her:

I 1924 formulerte Rudolf Steiner mange synspunkter om jordbrukets fremtid. Han antydte hva som skal til for å utvikle jordbruket til en livsdyktig virksomhet i fremtiden. Han snakker ikke om hvordan man skal dyrke hvete, hvordan man skal pløye åkeren, hvordan man skal melke kuer. Han ga anvisninger om hvordan jordbruket kan utfolde seg til en virksomhet som tar hensyn til omverden.

Det gjør også konvensjonelt jordbruk. Hver bonde vet at han må vente med såing til åkeren er tørr nok. Han er like avhengig av sol og regn som alle andre bønder for å få avlet. Men i konvensjonelt jordbruk er målet entydig: å få størst mulig avling. Hvilke konsekvenser dette har for omverden er viktig, men bare i sammenheng med avlingen. Konvensjonelt jordbruk tar bare en

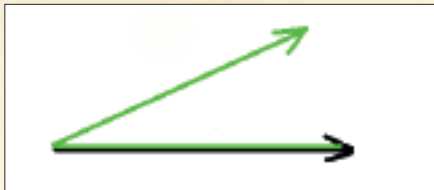

dimensjon i betraktning: avlingen.

Økologisk jordbruk tar også hensyn til omverden lik det konvensjonelle jordbruket.

Målet er selvfølgelig også avlingen, men det blir klart tatt vare på konsekvenser til omgivelsene: velferd for

planter og dyr og hensyn til miljøet. Økologisk jordbruk går klart mye mer i bredden, men fortsetter å bli i det materielle, i det synlige. Dette jord-

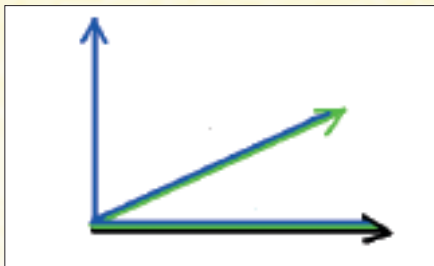

bruket kaller jeg 2-dimensjonalt:

Den tredje form for jordbruk som skal tas i betraktning her kalles for biologisk dynamisk jordbruk.

Selvfølgelig er den formen også helt avhengig av omgivelsene på lik måte som de andre to, det konvensjonelle og det økologiske jordbruket. Også biodynamiske bønder ønsker å avle fra jorden sin. Og i tråd med det økologiske jordbruket prøver biodynamiske bønder å ta vare på sin omgivelse: velferd for planter og dyr og jorden er veldig viktig. Jorden er ikke bare et substrat som vi kan utnytte så mye vi ønsker. Jorden er en levende organisme som trenger vår pleie.

Men hva da med de antydninger Rudolf Steiner ga i 1924? Jo, de gikk jo et stor skritt videre enn det materielle, det synlige. Steiner antydte at jordbruket skal ta en tredje dimen-

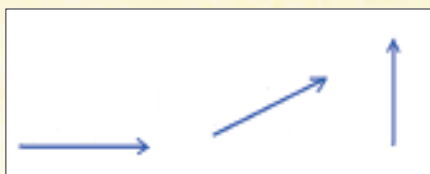
sjon i betraktning: jordens sammenheng med hele kosmos.

Som sagt, i 1924 ga han ingen anvisninger om pløying eller melking, men han ga åtte foredrag om – som det står det i den norske undertittelen: "idégrunnlag for biologisk-dynamisk landbruk". Eller enda tydeligere i den tyske originalteksten: "Geisteswissenschaftliche Grundlagen zum Gedeihen der Landwirtschaft".

Steiner fortalte om landbruksindividualitet, om virking av kalk og kisel, om gjødsel og preparater, om planter og mye mer. Men overalt spenner han en bro mellom det jordiske,

materialistiske, synlige og det himmelske, åndelige som blir synlig i det jordiske, materialistiske for dem som vil og kan se det. Landbrukskurset er ikke en kokebok full av oppskrifter som skal følges og ferdig med det. Landbrukskurset er en rekke anvisninger, idégrunnlaget, 'geisteswissenschaftliche Grundlagen zum Gedeihen der Landwirtschaft'. Som i hele antroposofien kan nøkkelordet også her være: utvikling. Utvikling av

landbruket i alle retninger, særlig den tredje.

Hvorfor spesielt den tredje dimensjon? Fordi vi jordbrukere ikke har fått dette til ennå!

Avlingen har kommet stordelt, den er bare 15% mindre enn det konvensjonelle jordbruket. Velferd av dyr, planter og miljø har gjort mange skritt. Men tar vi inn i bildet den "usynlige" verden bak den synlige i jordbruket? Prøver vi å samarbeide med den umålelig mengde vesener bak og i den synlige verden i naturen?

Ja og nei.

Ja, fordi vi biodynamiske bønder vet om en åndelig verden og vi gjør merkelige ting som preparatsprøyting og såing etter såkalenderen.

Nei, fordi vi samarbeider ikke bevisst nok.

Verden viser i dag på mange måter at vi alle er på feil vei. Hvordan kan vi ellers tolke naturkatastrofer som tsunami og voldsomme orkaner, husdyrsykdommer og fugleinfluensa?

På mange måter spenner vi et worldwide web, et spindelvev rundt jorden, som kutter jorden av fra det kosmiske, og innenfor spindelvevet lager vi en steril verden innenfor som skal være fri for plager. Og vi er ikke bevisst på at akkurat dette svekker både naturens krefter og våre krefter, fordi tilstrømmingen av kosmiske energi stanser mer og mer.

Men tiden er inne til å få bevissthet om dette. Vi mennesker må prøve å styre verden i samsvar med den åndelige verden. Vi må åpne opp for naturveseners verden som jo ligger så utrolig nær. Og vi jordbrukere som jobber hele tiden med de elementene, vi må få bevissthet om den enorme hjelp vi får fra elementarveseners verden, slik at vi kan begynne et samarbeid som er gjensidig.

Er ikke dette biodynamisk jordbruk:

Pingvinenes liv

Tekst KARL KÖNIG oversatt av
SIGRUN og DAG BALAVOINE

Den årlige syklus

I de siste tiår har pingvinenes oppførsel blitt meget inngående studert. Det er kommet frem at rytmen for å reise og å komme tilbake er meget forskjellig for de enkelte artene. For eksempel Esel-pingvinene som Kearton studerte på Dassen øya nord for Cape Town, kommer inn to ganger i året, i mars og i september. Begge gangene kommer de for å legge egg, ruge og klekke ut unger. Disse pingvinene legger også for det meste to egg, mens andre arter legger kun ett egg.

Keiser-pingvinene ble nylig studert av en fransk forskergruppe. Keiserpingvinene velger den antarktiske vinter, den mest drepende årstid som finnes, for å ruge, klekke og fø opp unger. Man kan her neppe snakke om instinkt som tjener til artens bevarelse. De unge hannene og hunnene kommer til syne på de høye antarktiske isflatene i april og mai. Her blir de værende uten å ta til seg føde. Med rørende hengivelse stiller de sine nyfødte unger i polarnattens dyp, i perioden for de verste orkaner og isnende kulde.

Så langt vi vet, hekker de fleste andre artene i den antarktiske vår og sommertid. Således har vi ingen ens livsrytme i pingvinslekten. De forskjellige artene har sine individuelle trekk-tider.

På samme måte kan vi sammenligne pingvinenes ankomst med de andre trekkfuglenes hjemreise. For pingvinene er hekking en tid for arbeid og våking. De må lide seg gjennom kjærlighet, fødsel og kamp i disse månedene. Ikke før de vender tilbake til sjøens drømmeland, vil deres glede og lek begynne. Det som "syden" er for fugler på våre breddegrader, det er "sjøen" for pingvinene. De er fugler som ikke bare er falt i vannet, men som tvert i mot har kåret vannet til sitt paradisi. De streber til vannet, som de andre fuglene trakter etter å nå sitt fjerne drømmeland.

Men på land forsøker de å oppføre seg som alle andre fugler, selv om de ikke kan fly. De viser fugleaktige gester

og parringsskikker. De bygger de forskjellige reder, de er monogame i årevis, og de er spesielt omsorgsfulle i rugingen. Denne fugleoppførselen er overdrevet hos pingvinene, ofte er de sågar karikert og fordreid inntil det bisarre. Siden de går oppreist, ser vi ordentlige kyssescener i tiden for beiling og parring. Parene stryker nebbene og hodene sammen og smyger seg rundt hverandre. De unge hannene sprer ofte sine vingestumper og forsøker å omfavne sin brud til alle mulige slags larm, skrik og bjeffende lyder.

Redebyggingen blir utført av begge partene. Først arbeider den ene, og når den første blir trett, kommer den andre til, inntil redet, som oftest en grop i bakken som ligner på en liten hule, er ferdig. Når arbeidet er gjort, klatrer mann og kone ned til stranden og tar seg et bad og får seg et aftenmåltid. Så prater de med noen kjenninger og flanerer langs hovedgaten før de vender tilbake til sitt nybygde hus.

Egget som blir lagt etter tre eller fire uker, blir tatt imot og hilst med overraskelse og glede. Og igjen er det begge foreldrene som bytter på å ruge. Dette er en tid med fare og trussel. Rovgriske måker og ibiser lurar for å få en sjanse til å stjele og spise opp disse verdifulle eggene. Ikke flere enn halvparten av kyllingene kravler ut av skallet, og mange faller som offer for fiender og de ugjestmilde livsbetingelsene.

For de små keiserpingvinene er det ikke noe rede. Eggene blir løftet opp og ruget i en bukfold, og ungen sitter i ukevis på føttene til faren, dekket over, beskyttet og varmet av hans mage. Moren er langt borte, ved havet etsteds, for å spise og komme til krefter. Fedrene står i hundre- og tusenvis i den isende polarnatten trengt tett sammen, for å holde stand i de drepende, tilintetgjørende stormene. De danner hele klaser av pingviner og gir hverandre siste rest av den varmen som de har. Under denne fugleklasen sitter de nesten fjærløse pingvinbabyene og venter på strålene fra solen som etter som ukene går vender tilbake. Livet til pingvinene er ikke bare lyst og lek. Mens de er på land, bærer de med seg sin fugleskjebne som en smertefull, tyngende

erindring; kval og nød er deres lodd.

Engang må de ha kastet vekk sin fugletilværelse for å tilegne seg et annerledes og kanskje bedre liv. Slik dukker de ned i sjøen, men må derfor en eller til og med to ganger i året oppgi sin fortryllelse og erindre med smerte sin fugleeksistens. Kearton beskriver hvordan de små, noen uker gamle pingvinene, fremdeles er engstelige for vannet. Bare med de største anstrengelser og tålmodighet fra foreldrenes side kan de fristes til å gjøre sine første forsøk på å dykke og å svømme. Kearton tilføyer noe mer. "Noen ganger", sier han, "synes de merkelig nok å ha følelsen av at luffene deres er vinger, og at de med litt øvelse kunne fly ... I ethvert fall har jeg ofte kunnet observere hvordan unge fugler med tydelig flid slår med luffene, som om de var overbevist om at de kunne gjøre det. Disse forsøk ser man så ofte at det etter min mening ikke kan handle om avspenning av musklene. Kanskje er det en arv fra tidligere tider.. den gang da pingvinene virkelig kunne fly."

Det er meget mulig at det engang virkelig var tilfellet, og at en rekke begivenheter, eller bare en begivenhet i jordens fortid, kan ha forårsaket deres tap av flygeevne. Etter at pingvinene ikke lengre kunne fly, skrumpet vingene inn og ble til luffer, noe som gjorde deres liv i vannet mulig. De antarktiske øydannende krefter, mørketid og det mektige vannødet, svellet opp kroppen dens så armer og ben svant inn i den. Slik ble det en fisk av en fugl, men en gang i året må den være fugl, selv om det er tungt og besværlig. Rasen kunne ikke leve videre om det ikke var for dette offer, å gå på land en gang året. ■ ■ ■

Cherry Kerton. 1930. The Island of Penguins. London: Longman Green.

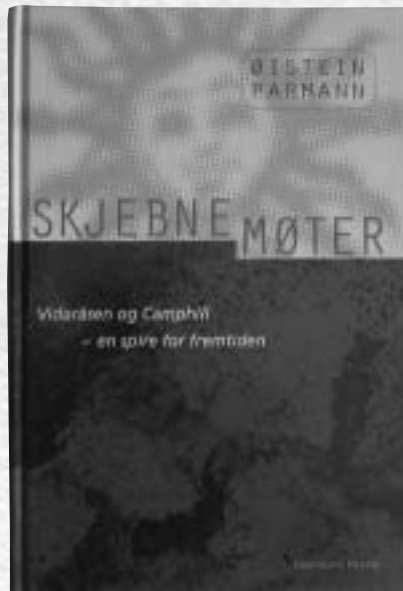
Skjebnemøter

Øystein Parmann
Grøndahl Dreyer 1996
Anmeldt av Jan Bang

"Hvordan oppstår i dypere forstand – slike fenomener som for eksempel Vidaråsen landsby? Ved departementale beslutninger? Nei. De oppstår ved at de rette mennesker møtes på det rette tidspunkt. Men hvordan skjer slike menneskemøter? Er det rene tilfeldigheter, eller er det slik som de gamle mente, at det er noe som heter skjebne. At det er noe som forberedes i det skjulte for så å springe frem i tidens fylde?"

I Øystein Parmanns bok kan vi lese videre om hvordan disse menneskene traff hverandre, de som la grunnlaget for Camphill Landsbystiftelse i Norge. Dette er ikke bare en historisk beskrivelse, men en skildring av mennesker, deres liv, deres drømmer og tanker og fremfor alt deres handlinger sammen.

Boken kom ut for ti år siden, og da er det vel på tide at vi anmelder den her i Landsbyliv. Den er skrevet av

en dreven skribent, en som ikke bare har forståelse for ord, men også for historie, mennesker og antroposofien. Parmann satt lenge i Representantskapet og virket som formann i flere år. Han visste hva han skrev om, han kjente personlig de han skildrer.

Først og fremst er dette en spennende bok, en bok om oss. Vi kjen-

ner igjen de som snakker til Parmann, vi fryder oss over bilder hvor vi ser hvordan de så ut da de var yngre. Handlingen skjer på steder vi bor på og har besøkt. Men den går mye dypere, den stiller spørsmål om hvordan vi ser verden. Ligger det virkelig et mønster i det skjulte? Er det en mening med det hele? Hvordan kan vi også fornemme denne meningen? I det siste kapitlet tar Parmann oss tilbake til Tempelridderne og fremover igjen forbi Rosencreuzerne, den franske revolusjon i 1789 og Steiners tanker om tregreningen.

Denne boken er anbefalt alle som kjenner Landsbystiftelsen, men også de som vil gjøre seg bekjent med den. Den har historisk verdi, det er et dokument om hvordan de forskjellige stedene ble grunnlagt, hvem som gjorde hva. Den følger mange av de som sto og enda står sentralt i landsbyene gjennom livet. Ta den med på ferie og kom tilbake med en dypere forståelse for hva det er vi driver med her på våre steder! ■ ■ ■

Kristus-Året – lagttagelser og Erfaringer af Inger Carlsen

Utgitt av Kristensamfundet, Danmark
65 sider – pris 170,- Dkr.
Kan bestilles på tlf. 00 45 3324 9118
eller via e-mail: inca@c.dk

Anmeldt av Edda Distler, oversatt
fra dansk av Per Engebretsen

I vår tid har mange mennesker vanskeligheter med å forbinde noe med de kristne fester; hvordan kan man få et fornyet og dypere forhold til det kristne årsløpet så festene ikke bare er en tradisjon eller overhodet ingenting?

På tysk finnes det jo et utall av foredrag om årstidsfestene i Rudolf Steiners store livsverk; det er et tema som han gjennom årene utdyper hele tiden. På dansk/norsk har vi bl.a. foredragene om årstidsimajinasjonene og om årsløpet som jordens åndedrett. Vi har sjelekalenderen

med de 52 ukevers. Og vi har – utgitt av Kristensamfundet – (i Danmark) "Højtidsbetragtninger" 1-6.

I desember 2004 kom det ut en liten bok av Inger Carlsen: "Kristus-Året. lagttagelser og Erfaringer", som sammenfatter hele årsløpet fra advent til over jul, Helligtrekonger, pasjonstiden, påske, himmelfart, pinse, St. Hans til Mikkelmess. Vi hører om den esoteriske bakgrunn ut fra Rudolf Steiners kristologiske forskning. Vi hører om "Kristensamfundets Tidebønner", som gjennom året beskriver det særlige ved festene og tiden omkring dem. Og vi hører som noe særlig ved denne lille boka om en prests egne opplevelser og iakttagelser i sammenheng med Kristusvesenets vei gjennom årsløpet.

Inger Carlsen har gjennom sitt 40-årige virke i Kristensamfundet kommet tett på "kildene" og ervervet seg

en evne til å ane, spore, fornemme og føle virkningen av Kristusvesenet i dets aktuelle gang gjennom året.

Det er intime opplevelser, som hun gir videre til den åpne leser, som lyttende kan få bekreftet at festene ikke bare er minnefester for noe som skjedde for 2000 år siden, men er aktuelle tildragelser hvert år på ny, og som man kan følge hvis man som Inger Carlsen har levd med dem.

Heftet er skrevet i et klart språk uten vanskelige abstrakte begreper, og teksten blir ytterligere understøttet av fem plansjer. Boka vil være en stor hjelp for alle som prøver å fordype sitt forhold til de kristne fester, og som ønsker å få en anelse om Kristusvesenets virke, væren og vandrende gang gjennom året.

Kokekurs på Asbjørnsen og Moe Seminar Hus

Kokekurs på seminarsenteret på Solborg f.o.m 18. t.o.m 22. september.

Anna Rose Smeby og Kristin Hertzberg tilbyr et grunnkurs i koking for de nye medarbeidere som kanskje aldri har lært noe om koking, men som likevel blir satt til å koke for et familiehuis. Vi ønsker i hovedsak å bruke de grønnsakene som vi selv dyrker på de fleste Camphill steder. For eksempel vil vi vise hvor mange retter du kan lage av en gulrot!

Vi ønske også lære bort litt om kjøtt og fisk. Vil du unngå flere måneder med tørre, smakløse og triste middager, så send oss din blivende kokk!

Det vil komme en invitasjon til alle hus i landsbyene, men det lønner seg å notere datoen nå, så tid kan bli satt til side for de som kan delta.

Vi ønsker påmelding så snart som mulig og senest 24. august. Da burde det være klart hvilke unge, nye medarbeidere som skal koke.

Nærmere opplysninger og tidlig påmelding til:

seminarsenter@camphill.no
mobil 45852940

Asbjørnsen og Moe hus seminarsenter

Har dere lyst på en ferie? Kanskje noen dager med fred og ro i naturskjønne omgivelser? En retrett for medarbeidere? Trenger dere et sted for et kurs eller seminar?

Etter noen år med aktiviteter, seminarer og konferanser har vi i Solborg Camphill Landsby etablert Asbjørnsen og Moe hus seminarsenter.

- Solborgs hovedhus er bygget om, et stort kjøkken er satt inn, spisesal og seminarrom er pusset opp.
- Vi har også et lite bibliotek med bokutsalg hvor du vil finne mye litteratur innen økologi og antroposofi.
- 18 senger er fordelt på enkeltrom og noen tremannsrom, og vi vil gjerne tilby stedet til grupper i de periodene vi ikke selv holder seminar og kurs. Vi har kapasitet til enda større grupper, men da blir det madrasser i tillegg til senger.
- Vi er åpne for forskjellige løsninger og servicenivåer i forbindelse med bruk av huset – fra at gjestene kun leier lokalene, tar med mat og sengetøy og står for rengjøringen selv, - til at de får alt ferdig og servert.
- Vi forsøker å bruke mest mulig økologisk mat og produkter, enten fra eget gartneri eller innkjøpt.

Landsbyen består av en biodynamisk gård, store grønnsakshager, et bakeri, en vevstue og en stor skog som gir oss tømmer og ved.

Solborg Landsby kan tilby besøk på gården og verkstedene.

Solborg ligger på Ringerike – et godt utgangspunkt for mange forskjellige aktiviteter, som for eksempel: Ringerike Museum, Hadeland Glassværk, Blaafarveværket, Hadeland Folkemuseum, Søsterkirkene, Veien Kulturminnepark, Pilgrimsleden, Tyrifjorden, Randsfjorden og Nordmarka. Norefjell alpinanlegg, Fjorda med kanoutleie og Oslo med sitt rike kulturtilbud.

Alle disse stedene ligger ca. 1 times kjøretur unna.

Vi kan hjelpe med forslag til turer og aktiviteter, sommer og vinter.

Ta kontakt for mer informasjon og priser:

ASBJØRNSSEN OG MOE HUS
Solborg, 3520 Jevnaker
Tlf.: 32 13 30 58 / Fax: 32 13 20 20
E-post:seminarsenter@camphill.no
www.camphill.no

Cogito

- Forum for kunst, filosofi, litteratur og samtid

Tidsskriftet Cogito vil være et møtested for spirituelt og skapende arbeid. Rudolf Steiners frihetsfilosofi og erkjennelsesvei er en inspirasjonskilde.

Temaer vi tar opp, blir bearbejdet gjennom fordypende artikler, intervjuer, diktning og gjendiktning.

Utkommer to ganger i året

Bestillinger sendes til:

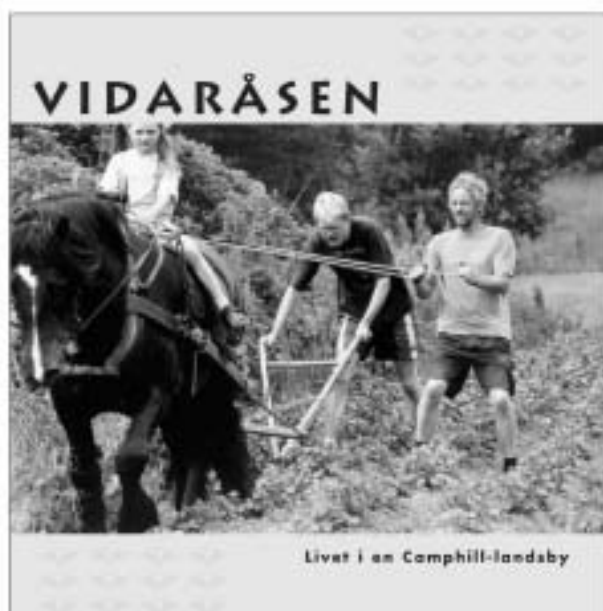
Axel Bojer
Flafjellet 20a
1454 Fagerstrand
post@forumcogito.no
www.forumcogito.no

90,- for nummer 10 (+porto)
50,- for eldre numre (+ porto)
180,- for ett års abonnement

Kulturell begivenhet i september:

NY BOK OM VIDARÅSEN LANDSBY

Første uke i september 2005 utkommer boken:

VIDARÅSEN - Livet i en Camphill-landsby, på Purgatorio forlag

Utgivelsen er en frodig og vakker foto- og reportasjebok, om tilværelsen på Vidaråsen i solskinn og gråvær. Boken er i storformat, og inneholder opp i mot 100 utvalgte sort-hvitt fotografier, som dokumenterer de fleste sider av landsbylivet gjennom året.

Fotograf er Gro Midttun, som har fulgt Vidaråsen gjennom en årrekke. Kombinert med Sven Grotdals treffende tekster i form av intervjuer og reportasjer, blir resultatet en frisk og annerledes rundtur i det Camphillske landskapet.

Er du interessert i å bestille boken, kan du henvende deg til:

Janne C. Ellingsen
mail: janne.ellingsen@vidaraasen.no
fax: 33 44 41 01- tlf: 33 44 41 32

Forord er ved Nils Christie, og etterord ved Cato Schiøtz

RETURADRESSE:

Landsbyliv
Solborg,
3520 Jevnaker,
Norway

CAMPHILL – NORGESKALENDER 2006

JUNI

Fredag 2. – søndag 4. Pinse
Vidaråsen og Landsbystiftelsen
feirer 40 år!

Mandag 12. – fredag 16.
Vevkurs 3 – Vidaråsen.

Fredag 30. juni – lørdag 1. juli
Middle European and Northern
Region – Pahkla.

JULI

Onsdag 12. – onsdag 19.
Ferieleir for landsbyboere – Solborg.

AUGUST

Torsdag 3. – søndag 6.
Camphill festival Latvia –
Valmiera/Rozkalni, Latvia

Fredag 25. – søndag 27.
Plante farge kurs – Kristoffertunet.

Onsdag 30. – torsdag 31.
Introduksjonsår 2006, møte for
kursledere – Solborg.

SEPTEMBER

Tirsdag 5. – fredag 8.
Northern work with village lectures /
work – Pahkla.

Mandag 11. – torsdag 14.
Julia Wolfson seminar Del 1 –
Solborg.

Fredag 15.
Karl König Fond møte – St
Petersburg.

Mandag 18. – fredag 22.
Kokekurs for unge medarbeidere –
Solborg

OKTOBER

Mandag 9. – fredag 13.
Eventyr Festival – Solborg.

Torsdag 12. – søndag 15.
Northern Regional Group – Sylvia
Koti.

Tirsdag 17. – torsdag 19.
Mellomstedsmøte – Vidaråsen.

Onsdag 25. – søndag 29.
Lek og dans for medarbeidere med
Petra – Solborg.

Lørdag 28.
Pahkla Camphill Kula Trust Meeting
– Pahkla

NOVEMBER

Fredag 3. – søndag 5.
Introduksjonsår, møte 1 for unge

medarbeidere – Solborg.

Torsdag 9. – mandag 13.
Baltic Seminar – Tapola.

Fredag 17. – søndag 19.
Representantskapsmøte – Vidaråsen.

Mandag 20. – fredag 24.
Hogganvik stevne.

Mandag 27. – torsdag 30.
Julia Wolfson seminar Del 2 –
Solborg.

DESEMBER

Vinter 2006 – 2007
Art retreat for villagers and
co-workers – Svetlana.

For oppdatering og endringer ta kontakt med:

JAN BANG, vanlig post:
Solborg, 3520 Jevnaker
Telefon hjemme: 32 13 30 51
Telefon kontor: 32 13 34 56
Mobiltelefon: 48 12 96 53
Fax: 32 13 20 20
Epost: jmbang@start.no

Bli abonnent på Landsbyliv!

Bli kjent med landsbylivet og få tilsendt bladet for kun kr. 250,- pr. år

FOR BESTILLING: Landsbyliv, Solborg, 3520 Jevnaker
Telefon 32 13 34 56 Epost: jmbang@start.no